

Essi Löf & Laura Santaharju

TUNNEKASVATUKSEN TOTEUTTAMI- NEN PÄIVÄKODEISSA 5–6-VUOTI- AILLE

Mikkelin varhaiskasvatusopettajien näkökulmasta

Opinnäytetyö

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

2021

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkintonimike	Aika
Essi Löf & Laura Santaharju	Sosionomi (AMK)	helmikuu 2021
Opinnäytetyön nimi		
Tunnekasvatuksen toteuttaminen päiväkodeissa 5–6-vuotiaille. Mikkelin varhaiskasvatusopettajien näkökulmasta		53 sivua 12 liitesivua
Toimeksiantaja		
Ohjaaja		
Leila Pekonen		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyön aihe on tunnekasvatuksen toteuttaminen päiväkodeissa 5–6-vuotiaille. Mikkelin varhaiskasvatuksenopettajien näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten tunnekasvatusta toteutetaan Mikkelin kunnallisissa sekä yksityisissä päiväkodeissa, sekä mitä mieltä opettajat ovat toteutuksesta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tietoon 5–6-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksenopettajien kokemuksia tunnekasvatuksesta. Lisäksi haluttiin selvittää hyviä arjen käytänteitä ja toimintatapoja sekä tunnekasvatusmateriaaleja. Tutkimuskysymyksenä oli: Miten tunnekasvatus toteutetaan Mikkelin päiväkodeissa? Tutkimuskysymystä tarkentavina kysymyksinä olivat: Mitä mieltä varhaiskasvatuksenopettajat ovat toteutuksesta? Millaisia materiaaleja varhaiskasvatuksenopettajat käyttävät tunnetaitoja opettaessaan? Mitä kehitettävää tunnekasvatuksen toteuttamisessa on?</p>		
<p>Opinnäytetyössä käytettiin kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusotetta. Tutkimusaineisto kerättiin Webropol-ohjelmalla luodulla kyselylomakkeella. Kyselyn linkki lähetettiin sähköpostilla Mikkelin päiväkodeille. Vastauksia kyselyyn tuli yhteensä 23. Aineiston kvantitatiiviset kysymykset käsiteltiin prosenttijakaumina. Aineiston kvalitatiiviset kysymykset analysoitiin teemotellen.</p>		
<p>Tutkimuksessa selvisi, että varhaiskasvatuksenopettajat käyttävät monenlaisia materiaaleja tunnekasvatuksen toteuttamisessa. Esille nostettiin muun muassa erilaisia kirjasarjoja, tunnekortteja ja toiminnallisia tuokioita. Kaikki vastaajat toteuttavat tunnekasvatusta suunnitelmallisen ja ohjatun toiminnan kautta sekä myös arjen pedagogiikassa. Varhaiskasvattajat arvioivat oman tunnekasvatusosaamisen olevan hyvää. Moni vastaaja kertoi, ettei tunnekasvatukselle ole mitään esteitä työskentelemässään päiväkodissa. Osa nimesi esteiksi esimerkiksi resursit, ammattitaidottomuuden ja puutteellisen koulutuksen.</p>		
<p>Tutkimustulosten pohjalta tehtyjen johtopäätösten perusteella voidaan todeta, että varhaiskasvatuksenopettajat pitivät tunnekasvatusta hyvin tärkeänä osa-alueena varhaiskasvatuksessa. Tunnekasvatuksesta on ollut hyötyä esimerkiksi epäonnistumisissa, riitatilanteissa sekä toisen henkilön fyysisessä ja psyykkisessä loukkaantumisessa. Sillä on huomattu myös olevan positiivisia vaikutuksia muun muassa vuorovaikutustaitojen ja hyvinvoinnin edistämiseksi.</p>		
Asiasanat		
Varhaiskasvatus, sosioemotionaaliset taidot, tunnetaidot, tunnekasvatus		

Author (authors)	Degree	Time
Essi Löf & Laura Santaharju	Bachelor of Social Services	February 2021
Thesis title		
The implementation of emotional education for 5–6-year-olds in kindergartens. The perspective of early childhood education teachers in Mikkeli		53 pages 12 pages of appendices
Commissioned by		
Supervisor		
Leila Pekonen		
Abstract		
<p>The subject of this thesis was the implementation of emotional education in kindergartens for 5–6-year-olds from the perspective of Mikkeli's early childhood education teachers. The objective of the thesis was to collect information about how emotional education is implemented in Mikkeli's public and private kindergartens and what the early childhood education teachers think about the implementation. The purpose of this thesis was to collect experiences and opinions about emotional education of early childhood education teachers of 5–6-year-olds. The main research question was: How is emotional education implemented in Mikkeli's kindergartens? The questions that clarified the research question were: What do early childhood teachers think about the implementation? What materials do they use to teach emotional skills? What needs to be improved in the implementation of emotional education?</p>		
<p>The research method was a quantitative and qualitative survey. The research material was collected with a Webropol survey. The link to the survey was sent to Mikkeli's kindergartens via email. Altogether 23 people filled out the survey. The quantitative questions in the survey were divided according to percentages, and the qualitative questions in the survey were analyzed by theme.</p>		
<p>The results of the survey showed that early childhood education teachers use a variety of different materials to teach emotional skills. The answers mentioned literature, emotion cards and instructed activities. All participants implement emotional education to their everyday pedagogy through planned and instructed activities. The participants rated their own emotional education skills as good. Many participants expressed that they experienced no limitations in implementing emotional education in their kindergartens. Some of the participants mentioned factors that are limiting the implementation of emotional education. Those were resources, as well as lack of professionalism and education.</p>		
<p>Based on the research results, one can come to the conclusion that emotional education is very important in early childhood education. It has appeared to be helpful in daily situations, for instance in case of failures, disagreements and both physical and mental offenses. Emotional education has also demonstrated to have a positive impact on improving communication skills and wellbeing.</p>		
Keywords		
Early childhood education, socio-emotional skills, emotional skills, emotional education		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	VARHAISKASVATUS	7
2.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	8
2.2	Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	9
2.3	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.....	9
3	SOSIOEMOTIONAALISET TAIDOT	10
3.1	Tunteet eli emootiot.....	12
3.2	Tunne-elämän kehittyminen	14
4	TUNNETAIDOT.....	16
4.1	Tunneäly	18
4.2	5–6-vuotiaiden tunnetaidot	20
5	TUNNEKASVATUS.....	22
5.1	Varhaiskasvattajan rooli tunnekasvatuksessa	24
5.2	Tunnekasvatuksen toimintatapoja, menetelmiä ja materiaaleja	25
6	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	26
7	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	27
7.1	Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus.....	27
7.2	Aineistonkeruu	28
7.3	Aineiston analyysimenetelmät.....	30
8	TUTKIMUSTULOKSET	32
8.1	Tunnekasvatuksen toteuttaminen Mikkelin päiväkodeissa	32
8.2	Varhaiskasvatuksen opettajien mielipiteet tunnekasvatuksen toteutuksesta	35
8.3	Käytetyimmät tunnekasvatusmateriaalit	38
8.4	Varhaiskasvatuksenopettajien ajatuksia tunnekasvatuksesta	39
8.5	Kehitettävää tunnekasvatuksen toteuttamisessa	42

9	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	44
10	EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	45
11	POHDINTA.....	47
	LÄHTEET	49
	KUVALUETTELO	53
	LIITTEET	

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Tutkimuslupa 1

Liite 3. Tutkimuslupa 2

Liite 4. Tutkimuslupa 3

Liite 5. Tutkimuslupa 4

Liite 6. Kyselylomake

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena oli tunnekasvatus Mikkelin kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa. Tutkimus tehtiin päiväkotien 5–6-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen opettajille. Valitsimme tämän aiheen, koska saamme molemmat varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuden sekä aihe on mielestämme mielenkiintoinen ja ajankohtainen. Meillä on kokemusta varhaiskasvatuksesta työskentelystä työharjoittelujen ja sijaisuuksien kautta. Olemme kiinnostuneita oppimaan, miten eri tavoin tunnekasvatusta toteutetaan, ja mikä merkitys tunnekasvatuksella on varhaiskasvatuksessa.

Tunnekasvatuksen tarkoituksena on opettaa lasta tunnistamaan omia ja muiden ihmisten erilaisia tunnetiloja sekä oppia käsittelemään tunteita ja ilmaisemaan niitä sopivalla tavalla. Tunnekasvatuksen yhteydessä puhutaan tunnetaidoista. Tunnetaitoja ovat esimerkiksi kyky käsitellä ja ilmaista tunteita, kyky sietää pettymyksiä sekä empatiakyky. Tunnetaitojen opettelu alkaa jo varhain lapsena. (Koskela 2020.)

Lasten tunnetaitojen tärkeydestä kerrotaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, joka ohjaa varhaiskasvatuksen toteuttamista. Perusteissa todetaan, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten hyvinvointia. Tunteet ja tunnetaidot ovat osa hyvinvointia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lasten tunnetaidot kehittyvät ja vahvistuvat, kun kasvattaja nimeää, havaitsee ja tiedostaa erilaisia tunteita lasten kanssa yhdessä. (Opetushallitus 2019, 21, 26.)

Tunnekasvatuksesta on tehty paljon opinnäytetöitä viime vuosina. Esimerkiksi Siikilä ja Toikka (2019) Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta tutkivat tunnekasvatuksen toimintatapoja varhaiskasvatuksessa 0–3-vuotiaille osana arjen pedagogiikkaa. Toinen esimerkki on Pietikäisen ja Surakan (2019) tekemä tunnekasvatusopas esikouluikäisille Kouvolan kaupungin päiväkodin henkilökunnalle. Vaikka tunnekasvatuksesta on tehty useampia opinnäytetöitä, halusimme perehtyä nimenomaan varhaiskasvatuksenopettajien näkökulmaan ja tuoda esiin heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan tunnekasvatuksesta. Keräämällä tätä tietoa kyselyn avulla ja julkaisemalla opinnäytetyön, vastaajat voivat lukea toistensa vastauksia ja saada uusia ideoita työhönsä.

Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten tunnekasvatusta toteutetaan Mikkelin kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa, sekä mitä mieltä opettajat ovat toteutuksesta. Opinnäytetyö toteutettiin 2020 loppuvuodesta. Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa 5–6-vuotiaiden varhaiskasvatuksenopettajien kokemuksia tunnekasvatuksesta. Lisäksi haluttiin selvittää hyviä arjen käytänteitä ja toimintatapoja sekä materiaaleja.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys oli ”miten tunnekasvatus toteutetaan Mikkelin päiväkodeissa?”. Tutkimuskysymystä tarkentavina kysymyksinä olivat ”mitä mieltä työntekijät ovat toteutuksesta?”, ”millaisia materiaaleja varhaiskasvatuksenopettajat käyttävät tunnetaitoja opettaessaan?”, ”mitä mieltä varhaiskasvatuksenopettajat ovat tunnekasvatuksesta?” ja ”mitä kehitettävää tunnekasvatuksen toteuttamisessa on?”. Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselyllä. Kysely tehtiin Webropol-kyselyjärjestelmällä. Webropol-linkki lähetettiin osallistujille sähköpostitse.

Tutkimus haluttiin rajata 5–6-vuotiaisiin lapsiin, koska näiden ikien jälkeen lapsi siirtyy pois varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatuksessa luodaan pohja tunnekasvatukselle ja tunnetaidoille. Tähän pohjaan rakentuu ihmisen myöhempi tunneosaaminen.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on suomalaisen koulutusjärjestelmän ensimmäinen osa. Varhaiskasvatus on 0–6-vuotiaille lapsille tarkoitettu pedagoginen kokonaisuus ja se on suunnitelmallista ja tavoitteellista, ja muodostuu opetuksesta ja hoidosta. Varhaiskasvatuksen tehtävinä on muun muassa tukea lapsen kasvua, oppimista ja kehitystä, tukea lapsen huoltajia heidän kasvatustyösssänsä ja siten mahdollistaa huoltajien pääsy työelämään ja opiskelemaan. Lisäksi sen tehtävän on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta lasten välillä sekä ehkäistä syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut taidot edesauttavat lapsen osallisuutta ja aktiivista roolia yhteiskunnassa. (Opetushallitus 2020a.)

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) mainitsee varhaiskasvatuksen tavoitteiksi muun muassa tukea lapsen oppimista ja edistää elinikäistä oppimista, koulutuksen tasa-arvon toteutuminen, edistää lapsen ikä- ja kehitystason mukaista kokonaisvaltaista kehitystä, kasvua ja hyvinvointia ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset ja pedagogisen toiminnan. Kokemukset ja pedagogisuus toteutuvat leikin, liikkumisen, taiteen ja kulttuuriperinnön avulla. Lisäksi varhaiskasvatuksessa tulee toimia lasta kunnioittavilla toimintatavoilla ja mahdollistaa lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön mahdollisimman pitkäaikainen vuorovaikutussuhde, luoda turvallinen, terveellinen, kehittävä ja oppimista edistävä oppimisympäristö. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Opetushallitus on laatinut varhaiskasvatuslain perusteella varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joiden pohjalta laaditaan paikalliset ja lasten omat varhaiskasvatussuunnitelmat. Perusteiden tehtävänä on ohjata ja tukea varhaiskasvatuksen järjestämistä, kehittämistä ja toteuttamista. Lisäksi tarkoituksena on edistää valtakunnallisesti yhdenvertaista ja laadukasta varhaiskasvatuksen toteutumista. (Opetushallitus 2019, 7.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään keskeiset tavoitteet ja sisällöt varhaiskasvatuksen toteuttamisen suhteen. Lisäksi määrätään järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä ja monialaisesta yhteistyöstä. (Opetushallitus 2019, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa huomioidaan myös tunnetaidot. Varhaiskasvatuksen arvoperustassa mainitaan lapsuuden itseisarvo, mikä tarkoittaa, että jokainen lapsi on arvokas omana itsenä ja lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on mahdollistaa lapselle myönteisiä tunnekokemuksia ja kehittää tunnetaitoja. Tunnetaidot kehittyvät ja vahvistuvat, kun lasten kanssa opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia autetaan myös itsesäätelyssä ja tunteiden ilmaisussa. Jotta nämä toteutuvat, vaaditaan varhaiskasvattajilta taitoja havaita lasten tunnetiloja ja aloitteita. (Opetushallitus 2019, 20, 22–23, 26, 38.)

2.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien eli kuntien täytyy laatia ja hyväksyä paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, jotka tehdään valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Suunnitelmat koskevat kaikkea varhaiskasvatusta, niin kunnan itse järjestämää varhaiskasvatusta kuin kunnan hankkimaa avointa ja yksityistä päiväkotitoimintaa ja perhepäivähoitoa. Suunnitelmat ovat sitovia ja niitä pitää kehittää ja päivittää. (Opetushallitus 2019, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on tukea, ohjata ja määritellä varhaiskasvatuksen järjestämistä. Siksi on otettava huomioon paikalliset erityispiirteet, pedagogiset painotukset, lasten tarpeet ja varhaiskasvatuksen arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikallinen suunnitelma voi tarkentaa joitain tiettyjä valtakunnallisia perusteita, mutta se ei voi sulkea pois mitään, minkä lait, asetukset ja perusteet edellyttää. (Opetushallitus 2019, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on huomioitava muun muassa esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat, kotoutumissuunnitelma, lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma sekä varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on huolehdittava, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Lisäksi suunnitelmaa laadittaessa on tehtävä yhteistyötä sosiaali- ja terveysalan viranomaisten kanssa. Suunnitelman tekeminen vaatii siis tiivistä yhteistyötä monien eri tahojen kanssa. (Opetushallitus 2019, 9.)

2.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsi on varhaiskasvatuslain mukaan oikeutettu saamaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, hoitoa ja opetusta. Jotta tämä toteutuu, on jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle laadittava oma varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelman pitää pohjautua lapsen etuun ja tarpeisiin. Suunnitelmaan kirjataan pedagogisen toiminnan tavoitteet kyseisen lapsen kohdalle. Näiden tavoitteiden pohjalta suunnitellaan ja toteutetaan lapsi-

ryhmän toimintaa, oppimisympäristö ja toimintakulttuuri. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan, kun lapsi aloittaa päivähoidon ja sitä tarkennetaan säännöllisesti lapsen tarpeiden mukaan, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. (Opetushallitus 2019, 9–10.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, tavoitteet ja toimenpiteet, jotka tukevat lapsen hyvinvointia, kehitystä ja oppimista sekä niiden toteutumista ja arviointia. Lisäksi suunnitelmassa pitää olla lapsen, henkilöstön ja vanhempien yhdessä sopimat asiat sekä tieto siitä, koska suunnitelma on laadittu ja tarkastettu sekä seuraava tarkastusajankohta. Myös tuki ja tukitoimenpiteet, joita lapsi saattaa tarvita, suunnitelman tekemiseen osallistuneet muut asiantuntijat sekä suunnitelma lapsen mahdollisesta lääkehoidosta on kirjattava varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Opetushallitus 2019, 11.)

Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on otettava huomioon ja selvitettävä lapsen mielipide ja toiveet. Niiden selvittäminen on varhaiskasvatushenkilökunnan vastuulla. Tietenkin myös muun varhaiskasvatushenkilöstön ja lapsen huoltajien havainnot ja näkemykset lapsen kehityksestä ja oppimisesta on tehtävä näkyväksi varhaiskasvatussuunnitelmassa. Suunnitelmaa tehtäessä on tärkeää, että osapuolet tuntevat lapsen osaamiset, vahvuudet, yksilölliset tarpeet ja mielenkiinnon kohteet. Huomioon otettavia asioita suunnitelmaa tehdessä ovat myös lapsen kulttuurillinen, kielellinen ja katsomuksellinen tausta. Myös lapsesta aiemmin tehdyt pedagogiset dokumentoinnit ovat tärkeitä suunnitelman laatimisessa ja päivittämisessä. (Opetushallitus 2019, 10.)

3 SOSIOEMOTIONAALISET TAIDOT

Sosioemotionaaliset taidot ovat itsesäätelyä, itsetuntemusta ja itsetietoisuutta, sosiaalista tietoisuutta. Taitoihin kuuluu myös ihmissuhdetaidot ja kyky osata tehdä vastuullisia päätöksiä. (Kyöstilä 2018, 3.) Lapsen sosioemotionaalista kehitystä ohjaavat sisäiset tekijät kuten neurobiologiset kehitysedellytykset. Niihin liittyy esimerkiksi valmiudet omaksua kielellisiä taitoja, temperamentti ja tiedonkäsittelykyky, johon liittyy esimerkiksi impulsiivisuus. Ympäristötekijöistä merkittävimmät roolit ovat huoltajien ja varhaiskasvatuksen kasvatustavalla ja oppimismahdollisuuksien tarjoamisella. (Määttä ym. 2017, 7.)

Kehitystehtäviä sosioemotionaalilla alueella ovat itsetuntemus ja -tietoisuus eli kyky tunnistaa omia tunteita, tavoitteita ja arvoja sekä oman käyttäytymisen arviointi. Lisäksi kehitystehtäviä ovat myös itsesäätely eli kyky säädellä omia tunteita ja niihin reagoimista sekä vastuullinen päätöksenteko eli taito tehdä päätöksiä omaan käyttäytymiseen ja vuorovaikutukseen liittyen. Näiden lisäksi ihmissuhdetaidot ja sosiaalinen tietoisuus kuuluvat kehitystehtäviin. (Määttä ym. 2017, 7.)

Hyvät tunnetaidot ja sosioemotionaalinen kehitys edistää lapsen hyvinvointia ja ehkäisee käyttäytymiseen liittyviä ongelmia. On havaittu, että nämä ovat yhteydessä esimerkiksi hyvään koulumenestykseen ja alhaiseen syrjäytymisriskiin. (Määttä ym. 2017, 7.) Tätä näkemystä tukee myös Katri Takalan (2013) tekemä tutkimus 3–4-vuotiaiden lasten sosioemotionaalisisista taidoista. Varhaislapsuuden sosiaalinen käytös ja sosioemotionaaliset taidot vaikuttavat lapsen ystävyysuhteiden luomiseen. Ystävyysuhteet ovat yhteydessä lapsen sopeutumiseen koulumaailmassa. Takalan mukaan esimerkiksi tunteiden säätely on yhteydessä lapsen valmiuteen aloittaa koulunkäynti. Niin sanottuihin kouluvalmiustaitoihin kuuluu tunnesäätelytaitojen lisäksi kyky noudattaa ohjeita, keskittyminen ja tunteiden ilmaiseminen. (Takala 2014, 27.)

Takalan tutkimuksessa kerrotaan, että lasten tunnetaidot ja sosiaaliset taidot ovat yhteydessä ja verrattavissa toisiinsa. Jos tunnetaidot eivät ole tarpeeksi kehittyneet, ei lapsen sosiaalinen käytös ole myöskään tavanomaista. Takalan tutkimuksessa käy myös ilmi, että 3–4-vuotiaiden lasten leikki-ilanteissa ilmenviä tunteiden ilmaisua, tunnistamista ja säätelyä on tutkittu. Kun tutkimuksessa mukana olevien lasten käytöstä on tutkittu parin vuoden jälkeen uudelleen, on huomattu, että lapset ovat käyttäytyneet sosiaalisesti myönteisemmin eli he ovat olleet kykeneviä yhteistyöhön, ottaneet muiden näkökulmat huomioon ja ovat siten muiden lasten mielestä pidettyjä. (Takala 2014, 23–24.)

Takalan tutkimuksesta voidaan päätellä, että lapsen tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että lapsella on hyvät sosioemotionaaliset taidot. Lapsella on hyvä olla jo jonkinlaista sosioemotionaalista osaamista ennen kuin hän aloittaa esitai perusopetuksessa. Siten lapsella on kykyä oppia ja syventää näitä taitoja niin sanotuiksi kouluvalmiustaidoiksi 5–6-vuotiaana.

Yhdysvaltalainen CASEL (Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning) on koulutusohjelma, joka kouluttaa ja jakaa kouluille ja opettajille tietoutta sosioemotionaalista opetuksesta ja sen tärkeydestä akateemisen oppimisen rinnalla. Ohjelman kohderyhmänä on alle 12-vuotiaiden lasten vanhemmat, opettajat ja opetuksen järjestämisestä vastaava taho. (CASEL 2020.)

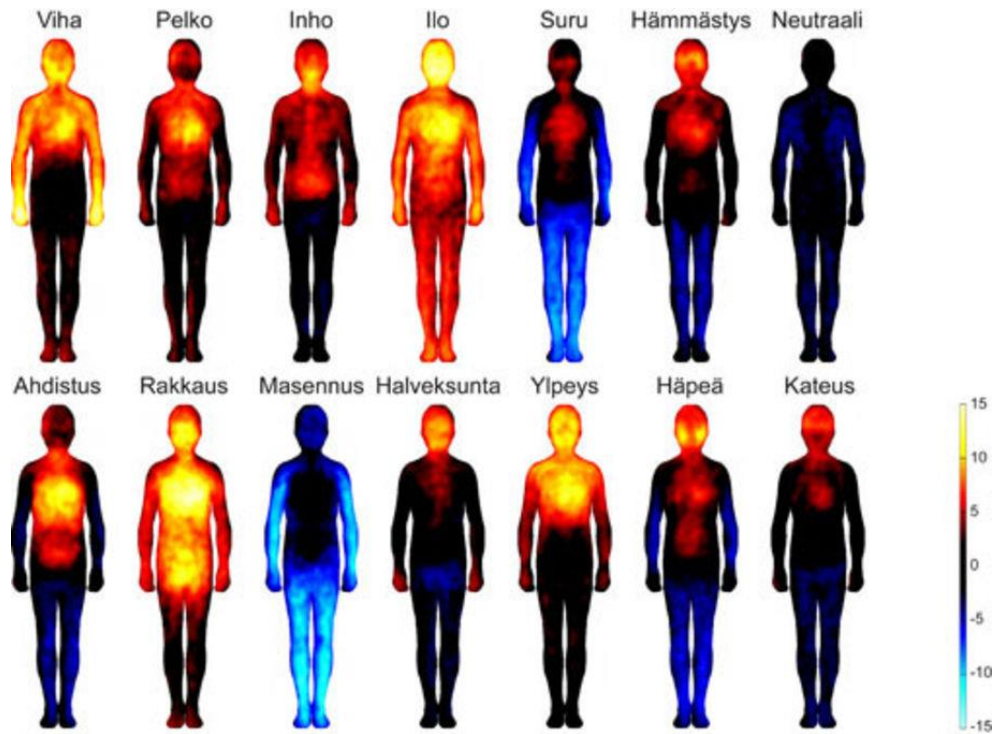
Durlak ym. (2011) ovat julkaisseet raportin meta-analyysistä, jossa kerrotaan koulumaailman sosioemotionaalisen kehityksen ohjelmista. Aiemmat tutkimukset ovat keskittyneet vain yhteen useasti toistuvaan lopputulemaan, kuten päihteiden käyttöön. Tämä raportti keskittyi sosioemotionaalisen oppimishjelman moniin lopputulemiin, kuten oppilaiden suhtautumiseen itseensä ja muihin oppilaisiin, käytösongelmiin, ahdistukseen ja koulumenestykseen. Tutkimukset ovat raportin mukaan osoittaneet, että sosioemotionaalilla oppimisella on myönteisiä tuloksia edellä mainittuihin lopputulemiin. (Durlak ym. 2011, 3.) CASEL-koulutusohjelma on tämän tutkimuksen kannalta hyödyllinen, koska sen kohderyhmään kuuluu myös 5–6-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen opettajat, jotka ovat tämänkin tutkimuksen kohderyhmä.

3.1 Tunteet eli emotiot

Kielitoimiston sanakirjan (2020) sivuilla sanotaan, että tunne on erilaisten tuntemusten, kuten mielipahan, sävyttämä tietoinen elämys, tunnetila ja emotio. Tunteet ihastuttavat, koskettavat, liikuttavat ja raivostuttavat. Tunteet voivat myös pelottaa ihmisiä. Aina ei edes tiedetä, mitä tunnetaan, mitä tunteiden kanssa tulisi tehdä tai miten niihin tulisi suhtautua. Ihmisellä tunteita syntyy kaiken aikaa, mutta vain osa niistä siirtyy tietoisuuteen asti. Ne kuitenkin vaikuttavat monella tavalla. (Jääskinen 2017, 12.)

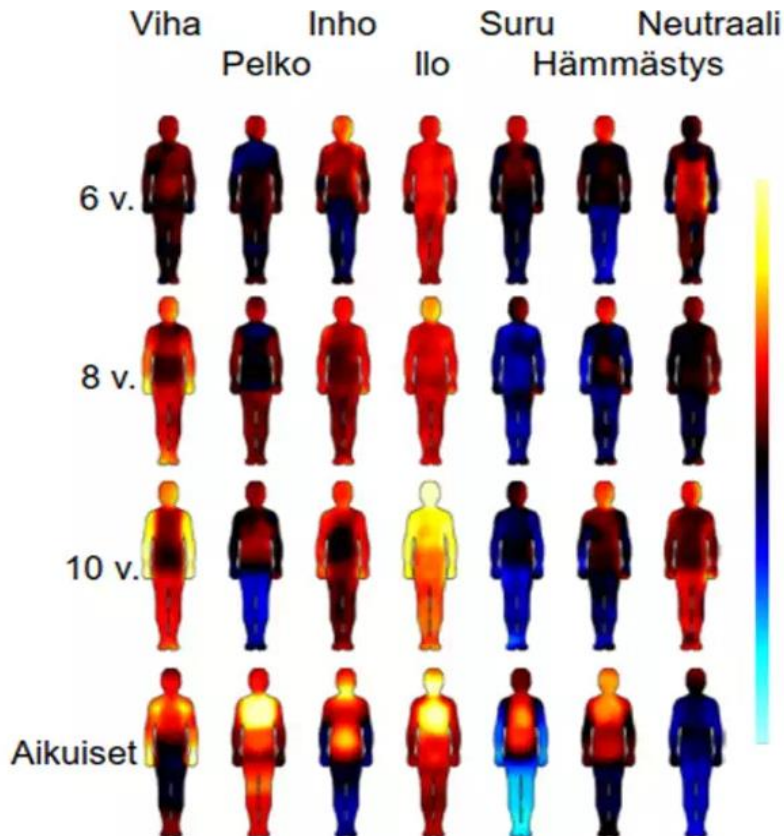
Tunteet eli emotiot tunnetaan ja ilmaistaan fysiologisten reaktioiden sekä fyysisen toiminnan kautta, ja niitä tulkitaan sanojen ja ajatusten kautta. Ihmiset ilmaisevat tunteita kasvoillaan, äänellään, käsillään ja kehon fysiologisten reaktioiden kautta. (Hay 2019, 1, 5.) Aalto-yliopiston tutkijat ovat tutkineet, kuinka eri tunteet muuttavat kehon toimintaa. Tutkimuksessa havaittiin, että kaikki tunteet aiheuttavat voimakkaita tuntemuksia kehossa. Lisäksi eri tunteet aiheuttavat keskenään erilaisia kehotuntemuksia. Tutkimustuloksista koottiin

tunnekartta (kuva 1), joka havainnollistaa sen missä tunteet tuntuvat. (Nummenmaa ym. 2013, 1–3.) Kuvasta voidaan huomata muun muassa, että rakastuminen tuntuu lämpimältä aalloilta melkein koko kehossa, suru tuntuu rinnassa ja silmien alueella pienenä lämpönä sekä kylmältä lamaannuttajalta raajoissa.

Kuva 1. Tunteiden kehokartta. Lämpimät värit: aktivoituminen lisääntyi, viileät värit: aktivoituminen vähentyi. (Aalto-yliopisto 2014.)

Samantyylinen tutkimus tehtiin myös lapsille Tampereen yliopistossa ja Aalto-yliopistossa, ja siinä nuorimmat lapset olivat 6-vuotiaita. Tutkijat osoittivat, että lapset tuntevat erilaisia tunteita eri tavoin kehossaan, aivan kuten aikuisetkin (kuva 2). Tutkijat huomasivat, että lasten kasvaessa heidän erottelukyky tunteistaan parani. (Heino 2016.)

Kuva 2. Lasten tunnekartta (Heino 2016).

Tunteet ovat hyvin automatisoituja reaktioita, joiden lähtökohtainen tarkoitus on aina hyvä ja ne on tarkoitettu suojaksemme. Ihmiset tarvitsevat selviytyäkseen keholta erilaisia viestejä tarpeista, kuten esimerkiksi nälästä, janosta ja kylmyydestä. Tunteet viestivät samalla tavalla kehon kautta syvimmistäkin tarpeista, kuten esimerkiksi kuulluksi tulemisen ja läheisyyden tarpeista. Tunteiden avulla pääsemme yhteyteen minuutemme kanssa. (Jääskinen 2017, 12.)

Tunteilla on niin sanottuja tehtäviä ihmisten sosiaalisessa elämässä. Ilman tunteita ihmisten olisi vaikea luoda uusia ja ylläpitää vanhoja ihmissuhteita sekä huolehtia jälkikasvusta. Tunteet ovat tärkeitä myös moraalisisessa päätöksenteossa, sillä ne ohjaavat ihmisiä toimimaan moraalisesti oikein. Tunteet auttavat meitä erottamaan moraaliset tapahtumat sekä keskittymään esimerkiksi moraalisten ongelmien ratkaisuun. (Kokkonen 2010, 13.)

3.2 Tunne-elämän kehittyminen

Tunne-elämän kehittyminen rinnastetaan usein sosiaaliseen kehitykseen, koska niiden ajatellaan pohjautuvan toisiinsa. Tämä selittyy sillä, että jo pieni vauva pyrkii ottamaan yhteyttä ympäristöönsä tunneilmaisujen avulla. Tällaiset

varhaiset tunteet ovat perusta sosiaaliselle kehitykselle. Kun vanhempi viritäytyy vauvan tunnetilaan ja vastaa vauvan tarpeeseen, luodaan pohja ymmärretyksi tulemisen tunteelle, eläytymiskyvylle ja vuorovaikutukselle. Tätä sanotaan varhaiseksi vuorovaikutukseksi. (Kemppainen 2011, 87.)

Jo pienet vauvat alkavat kiinnittää huomiota toisten tunteisiin, sillä he ovat herkkiä toisten itkulle. Heillä ei kuitenkaan ole vielä ymmärrystä toisten ihmisten tunteista, ajatuksista tai aikeista. Ymmärrys toisten ihmisten emootioista ja haluista kehittyy kuitenkin aiemmin kuin ymmärrys siitä, että muilla ihmisillä on ajatuksia ja uskomuksia. (Hay 2019, 7.)

Perustunteiden jäsentyminen tapahtuu noin vuoden iässä. Monimutkaisiin tunteisiin voidaan päästä, kun lapselle on kehittynyt minäkäsitys, eli lapsi ymmärtää olevansa vanhemmistaan erillinen itsenäinen yksilö. Monimutkaisempien tunteiden kehittyminen ja jäsentyminen alkaa noin toisena ikävuotena ja jatkuu koko leikki-iän ajan. Toisena ikävuotena lapsi oppii vuorovaikutustilanteissa tarvittavia auttamisen ja neuvottelemisen taitoja. (Kemppainen 2011, 88–89.)

Lapsen minäkuvan kehittyessä lapsi alkaa itsenäistyä ja irtaantua vanhemmis-taan, mikä näkyy mielialojen voimakkaana vaihteluna ja uhmakkuutena. Tätä kutsutaan uhmaiäksi, mikä kestää noin viisivuotiaaksi asti. Kolmevuotiaat osaavat erottaa positiiviset ja negatiiviset tunteet toisistaan. Lapsi oppii tässä iässä asettumaan toisen lapsen asemaan ja ymmärtämään toisen tunnetta. Neljävuotiaat osaavat erotella joitain negatiivisia tunteita toisistaan. Tällöin lapsi oppii huomaamaan, että ulospäin näyttäytyvä tunne voi olla eri kuin mitä ihminen aidosti tuntee sisällään, mutta ei tiedä, kuinka sanoittaa tämä havainto. (Kemppainen 2011, 89.)

Pihlaja ja Viitala (2019) ovat havainnollistaneet lasten tunteiden ja empatian kehityksen taulukon avulla (taulukko 1). Taulukon ikäjakauma on 0–7-vuotiaat lapset. Taulukossa kerrotaan esimerkiksi, että 5–6-vuotias lapsi kykenee tuntemaan empatiaa toista kohtaan ja osaa käyttää tunteitaan hyödyksi. Taulukosta saa hyvin käsityksen siitä, mitä tunteisiin ja empatiaan liittyviä taitoja lapsella viidenteen ikävuoteen mennessä jo on sekä mitä taitoja hän tulee tulevaisuudessa omaksumaan.

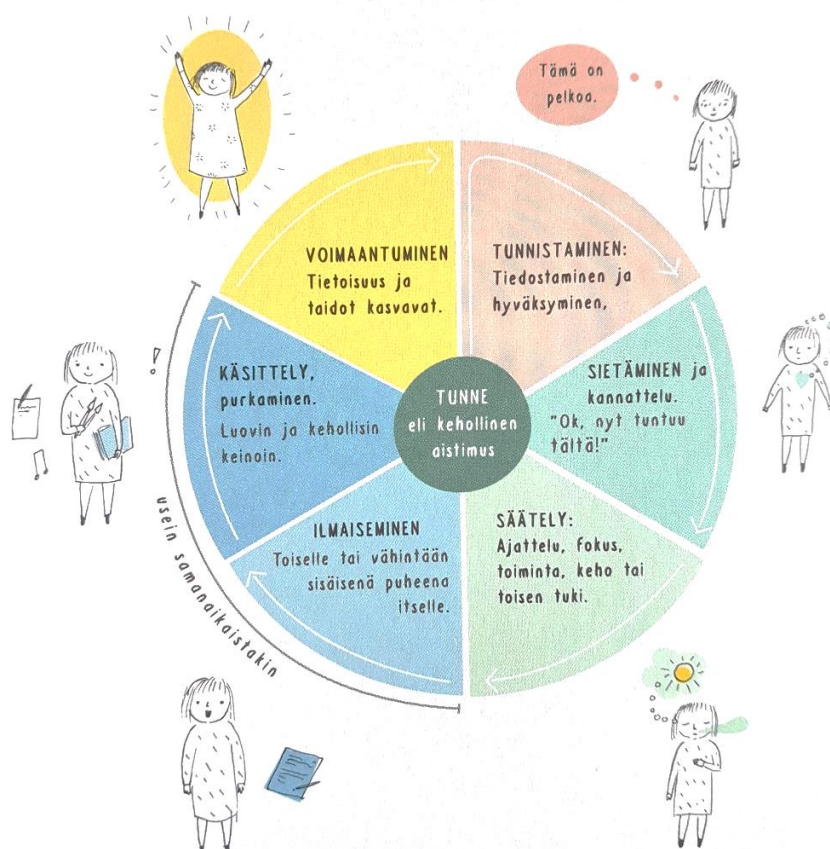
Taulukko 1. Tunteiden ja empatian kehitys (Pihlaja & Viitala 2019).

Ikä	Tunteet	Empatia
0–1 vuotta	Toisten ihmisten tunteiden tulkinta kasvoista, emotionaalisen merkityksen liittäminen objekteihin.	Kyky tuntea toisen paha olo itsessä -> ahdistuneisuus.
1–2 vuotta	Toisten satuttaminen, kiusaaminen ja lohduttaminen. Osaa tuottaa erilaisia tunteita, ei pelkästään reagoi toisen tunnetilaan.	Toisen pahan olon aiheuttama ahdistus vähenee, pyrkimyksenä vaikuttaa toiseen ihmiseen esimerkiksi antamalla lelu.
2–3 vuotta	Kyky kuvitella toisen ihmisen olotilaan, aikomuksia ja tunteita.	Enemmän aktiivisia toimintoja toisen ihmisen lohduttamiseksi, empatia toisten tunnetiloja kohtaan.
3–4 vuotta	Puoliautomaattisesti omien tunteiden piilottaminen	Tietää, että paha olo sijaitsee toisessa, ei itsessä.
5–6 vuotta	Tunnistaa ja osaa nimetä pelon, ilon, vihan, surun ja ujouden. Osaa käyttää tunteitaan hyödyksi ja huijata muita.	Empatia toista ihmistä kohtaan.
7 vuotta	Tunnistaa perustunteiden lisäksi ylpeyden, kiitollisuuden, mustasukkaisuuden, syyllisyyden, jännittyneisyyden ja huolestuneisuuden.	

4 TUNNETAIDOT

Tunnetaidoilla tarkoitetaan sitä, kuinka toimimme tunteiden kanssa (Terävä 2018). Tunnetaidot ovat niitä, kuinka kohtaamme itsemme ja muut ympärillä olevat ihmiset. Kuvassa 3 on havainnollistettu tunnetaidot prosessina. Tunnetaitoja ovat tunteiden tunnistaminen, sietäminen, säätely, ilmaiseminen, purkaminen ja käsittely sekä näiden taitojen tuloksena tapahtuva voimaantuminen. (Jääskinen 2017, 35, 168.)

TUNNETAIDOT PROSESSINA

Kuva 3. Tunnetaidot prosessina (Jääskinen 2017, 35).

Tunnetaidot vaikuttavat elämäämme monin eri tavoin. Ne näkyvät käyttäytymisessä, henkisessä ja fyysisessä hyvinvoinnissa sekä suhtautumisessamme niin itseemme kuin toisiin. Tunnetaidot tukevat ihmisiä kasvussa, itsetunnon kehittämisessä ja ihmissuhteissa. Sosiaaliset taidot ja tunnetaidot ovat yhteydessä toisiinsa. Kun osaa toimia omien tunteidensa kanssa, osaa myös huomioda muut erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. (Jääskinen 2017, 35.)

Tunnetaidot lisäävät ihmisillä levollisuutta, myönteistä elämänasennetta, itsetuottamusta ja elämänhallinnan sekä elämän merkityksellisyyden tunnetta. Hyvillä tunnetaidoilla on myös positiivinen vaikutus oppimiseen ja kehittymiseen, terveyteen, itsetuntemukseen, sosiaalisiin taitoihin sekä ihmissuhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä. (Jääskinen 2017, 37.)

Tunnetaitojen opettelu on jatkuva prosessi (Opetushallitus 2020b). Tunnetaitoja harjoittamalla lapsi kasvattaa itsetuntoaan ja saa varmuutta siihen, että voi itse vaikuttaa oloonsa, ajatuksiinsa sekä tunteisiinsa (Jääskinen 2017,

35). Lapset tarvitsevat aikuisen ohjausta tunnetaidoissaan, koska ilman ohjausta voi tunnetaidoissa olla suuriakin puutteita myöhemmässä iässä. Esimerkiksi joku lapsi oppii vähättelemään itseään tai alistumaan ja toinen lapsi oppii alistamaan ja määräälemään. Tämä voi johtaa kiusaamiseen, joten tämän takia aikuisten velvollisuus on seurata lapsiryhmän sosiaalisten suhteiden toimivuutta sekä tarpeen tullen ohjata lapsia. Lasten on opittava vuorottelemaan, neuvottelemaan, tekemään kompromisseja, voittamaan, pettymään ja häviämään. Nämä kaikki näyttäytyvät myös aikuiselämässä, joten niitä on jo hyvä opetella lapsena. (Opetushallitus 2020b.)

Princetonin yliopisto on julkaissut artikkelin varhaislapsuuden sosioemotionaalista interventioista. Artikkelissa kerrotaan koulun aloittavista lapsista, joilla ei ole riittäviä sosioemotionaalisia taitoja, jotta oppiminen sujuisi ongelmitta. Tutkijat tutkivat varhaislapsuuden sosioemotionaalisten interventioiden taustalla vaikuttavia teorioita ja tieteitä tässä artikkelissa. Kirjoittajat huomasivat tutkimuksissaan, että sosioemotionaalisten interventioiden onnistumiseen vaikuttaa kolme tekijää. Ensimmäinen tekijä on varhaiskasvattajien kouluttaminen ja heidän omien sosioemotionaalisten taitojen kehittäminen. Toinen tekijä on sosioemotionaalisten taitojen opettaminen ja opettamisen yhdistäminen lasten arkipäiväisiin tilanteisiin. Kolmas tekijä on, että sosioemotionaalisiin taitoihin keskittyminen lasten kotona. Tämä tarkoittaisi sitä, että lasten vanhemmille annettaisiin tietoa sosioemotionaalista taidoista ja autettaisiin vanhempia kehittämään myös omia taitojaan. (McClelland ym. 2017.)

4.1 Tunneäly

Tunneälyyn kuuluu kyky seurata omia ja muiden tunteita ja erottaa ne toisistaan. Siihen kuuluu myös kyky käyttää tätä tietoa ohjaamaan toimintaa ja ajattelua. Tunneälyyn liittyviä erityisiä taitoja ovat tunteiden arviointi ja ilmaiseminen itsessä ja muissa, tunteiden ja tunnetietojen ymmärtäminen, tunteiden säätteleminen itsessä ja muissa sekä tunteiden käyttö mukautuvalla tavalla, mikä helpottaa kognitiivista toimintaa ja käyttäytymistä. (Emmerling ym. 2008, 6.) Tunneäly auttaa ymmärtämään, miten jossain sosiaalisissa ja tunteita herättävissä tilanteissa tulee käyttäytyä ja toimia (Köngäs 2019, 36).

Tunneälyn käsite on helpompi ymmärtää, kun sitä verrataan perinteisen älykkyden määritelmään, sillä tunneäly toimii samalla tavalla kuin perinteinen älykkyys. Ihmisillä on aivoissa erillään olevia alueita, jotka ovat vastuussa tunteiden aikaansaamisesta. Nämä alueet ovat yhteyksissä toisiinsa moninaisilla hermoradoilla, jotka mahdollistavat tunteiden kulun. Tunneälyllä ei ole aivoissa vain yhtä paikannettavaa paikkaa, kuten esimerkiksi näöllä. Ei ole olemassa ”tunneaivokuorta”, joten sen takia tunteita on huomattavasti vaikeampi käsitteellistää aivokuvantamisella. (Köngäs 2019, 36.)

Köngäs (2019, 36) kertoo, että tunneäly ja älykkyys ovat nimikkeitä aivoissa tapahtuvalle neurologisille toimintoille. Ne mahdollistavat keskittyneen ajattelun haluttuun tulokseen pääsemiseksi. Tunneälyllä lapsi voi esimerkiksi oppia lohduttamaan kaveriaan ja älykkyydellä esimerkiksi lukemaan.

Köngäs (2018) on tehnyt väitöstutkimuksen lasten tunneälystä päiväkotiarjessa. Tutkimuksessa keskityttiin lasten tunneälyyn kohdistuvaan RULER-sovellukseen. Preschool RULER-sovellus on Yalen yliopistossa kehitetty sovellus lasten ja hoitohenkilökunnan tunneälyn kehittämiseen. Hän teki tutkimuksen ilman Preschool -etuliitettä. RULER-sovellus kehitetty nelihaaraisen tunneälyteorian pohjalta. Se tarjoaa käytännön tuen varhaiskasvattajille ja opettajille tunneälyn kehittämisessä päiväkodeissa ja kouluissa. Lisäksi sen tarkoituksena on auttaa varhaiskasvattajia ja opettajia ottamaan tunneäly osaksi päiväkodin ja koulun arkea. Sen avulla ohjataan lapsia tunnistamaan omia sekä toisten tunnetiloja (Recognize), ymmärtämään tunteiden merkitys tekojen aikana (Understand), nimeämään tunteita (Labeling), viestimään tunteistaan (Expressing) sekä säätelemään omia negatiivisia tunteita (Regulating). (Köngäs 2018, 5, 20, 38.)

Könkään tutkimuskysymyksenä oli ”Millä tavoin lasten tunneäly ilmenee päiväkotiarjessa RULER-sovelluksen avulla?”. Köngäs toteutti tutkimuksensa videohavainnoinnilla. Videoista kävi ilmi, että lapset reagoivat ennen kuin havaitsivat tunteitaan. Lapset joutuvat niin sanotusti tunnekaappauksen valtaan, eivätkä osaa vielä pysähtyä tunnereaktion äärelle. Tunteiden havaitseminen oli lapsille hankalampaa myös silloin, jos leikkutilassa oli paljon kuormittavia ärsykyksiä kuten melua ja liikettä. (Köngäs 2018, 21, 125, 128.)

Tutkimuksessa tuli ilmi, että kasvattajilla on suuri merkitys lasten tunneälyn kehityksessä. Jos kasvattaja ei näytä tunteitaan, on lapsi varuillaan eikä silloin sisäistä syy-seuraussuhteita. Kasvattajan läsnäolo on tärkeää lapsen negatiivisessa tunnetilassa, koska silloin lapsen tunneilmaisu muuttuu. Myös positiivisten tunnetilojen suhteen kasvattajan läsnäololla on vaikutusta tunneälyn haastavimmassa osassa eli lapsen tunteiden säätelyssä. (Köngäs 2018, 193–194.)

4.2 5–6-vuotiaiden tunnetaidot

Viisivuotias lapsi nauttii lasten ja aikuisten seurasta. Vanhempien ja muiden aikuisten on oltava herkkiä huomaamaan, jos lapsi vetäytyy muiden seurasta säännöllisesti. Aikuinen voi järjestää ja kannustaa lasta osallistumaan tilanteisiin, joissa lapsi tapaa muita lapsia ja joissa lapsen on oltava vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Lapsen ujous helpottaa ajan myötä, kun lapsi pääsee harjoittelemaan leikkitalanteita muiden lasten kanssa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018.)

Lapsen ollessa 5–6-vuoden iässä hänen moraalinen käsityksensä ja tunteensa kehittyvät paljon. Lapsi pohtii hyvän ja pahan eroa ja tarvitsee tähän aikuisen tukea. Lapsi ymmärtää oikean ja väärän eron sekä mikä on oikeudenmukaista. Jos hän tuntee tulleensa kohdelluksi epäoikeudenmukaisesti, lapsi tuo tunteensa selvästi ilmi. Pahuutta arvioidessa lapsi pohtii asiaa teon lopputuloksen näkökulmasta eikä tarkoituksen näkökulmasta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018.)

Lapsi alkaa pikkuhiljaa ajatella ja toimia itsenäisesti. Tämä näkyy arjessa kiukkueluna ja mielenosoittamisena, kun lapsi yrittää saada tahtoaan läpi. Kaikesta huolimatta vanhemmat sekä heidän antama huomio ja hellyys ovat silti edelleen tärkeässä roolissa lapsen elämässä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018.)

Surakka (2013, 10–11) kertoo tutkimuksessaan 5-vuotiaiden tunnetaidoista. Hän tuo esille samoja huomioita kuin mitä aiemmin viitatulla Mannerheimin lastensuojeluliiton sivulla on kirjoitettu. Hän kertoo 5-vuotiaan kyvyistä ilmaista tunteitaan sanallisesti ja säädellä tunneilmauksiaan. Surakka tuo esille lasten

yksilölliset erot tunneilmaisuiissa ja kasvu ympäristön ja perhehistorian vaikutukset.

Cacciatore (2008) kertoo Kiukkukirja-teoksessaan alle kouluikäisten lasten aggressiokasvatuksesta. Cacciatoren mukaan aggressiokasvatuksen ideana on, että aikuinen pystyy kohtaamaan lapsen aggression niin, ettei hän pelkää lapsen reaktiota. Aikuisen ei myöskään tule vastata lapsen vihan tunteeseen vihalla, vaan hänen tulisi ylläpitää lapsen turvallisuuden tunteen tunnekuohon aikana. Aikuisen tulisi opettaa lasta nimeämään ja tunnistamaan negatiivisia tunteita sekä luoda lapselle uskoa siihen, että kaikki kääntyy lopulta parhain päin. Aggressiokasvatus on siis väkivallattomien vaihtoehtojen tarjoamista, valppautta, lujaa puuttumista ja ongelmanratkaisua. (Cacciatore 2008, 6–7.)

Cacciatore on aiemmin luonut Opetushallituksen kanssa seksuaalisuuden portaatt, joissa käsitellään positiivisia ja ihmisiä yhteen vetäviä tunteita. Lisäksi Cacciatore on kehittänyt Väestöliiton kanssa aggressionportaat, jotka täydentävät seksuaalisuuden portaita. Aggression portaat on tarkoitettu aggression tunteeseen ja sen hallintaan. Portaat ovat 7-tasoiset ja ne on jaettu ikäluokan mukaan. Alin porras on 0–1-vuotiaiden ”Ole minun!”, toinen porras 1–2-vuotiaiden ”Tutkimusmatkailija”, kolmas porras on 2–3-vuotiaiden ”Tahdon tahtoa!”, neljäs on 3–4-vuotiaiden ”Vastaa minulle!” -porras, viides on 4–5-vuotiaiden ”Superstar!” -porras, kuudes porras on 5–6-vuotiaiden ”Ole kaverini!” ja viimeinen eli seitsemäs porras on nimeltään ”Salainen – julkinen” 6–7-vuotiaille. (Cacciatore 2008, 6, 47.)

Kuudennessa eli 5–6-vuotiaille tarkoitettussa aggression portaassa pohditaan kavereisuhteita, kiusaamista, oikeudenmukaisuutta ja hylkäämisentunnetta. Tällä portaalla lapsi harjoittelee sosiaalisia taitoja ikätoverien kanssa. Lasta kiinnostaa mitä muut lapset tekevät ja mistä he ovat kiinnostuneita. Ystävyksien tunnekuohut ovat yleisiä; lapsi voi ”erota” kaveristaan, mutta palata takaisin kavereiksi hyvin räiskyvästi ja nopeasti. Myös fyysiset yhteenotot ovat yleisiä. Siksi on tärkeää opettaa lapselle yhdessä olemisen taitoja, kuten toisten kehumista ja kannustamista sekä tasa-arvoisuutta. Lisäksi on tärkeää, että lapsi oppii puolustamaan omia mielipiteitään ja tavaroitaan. (Cacciatore 2008, 65–66.)

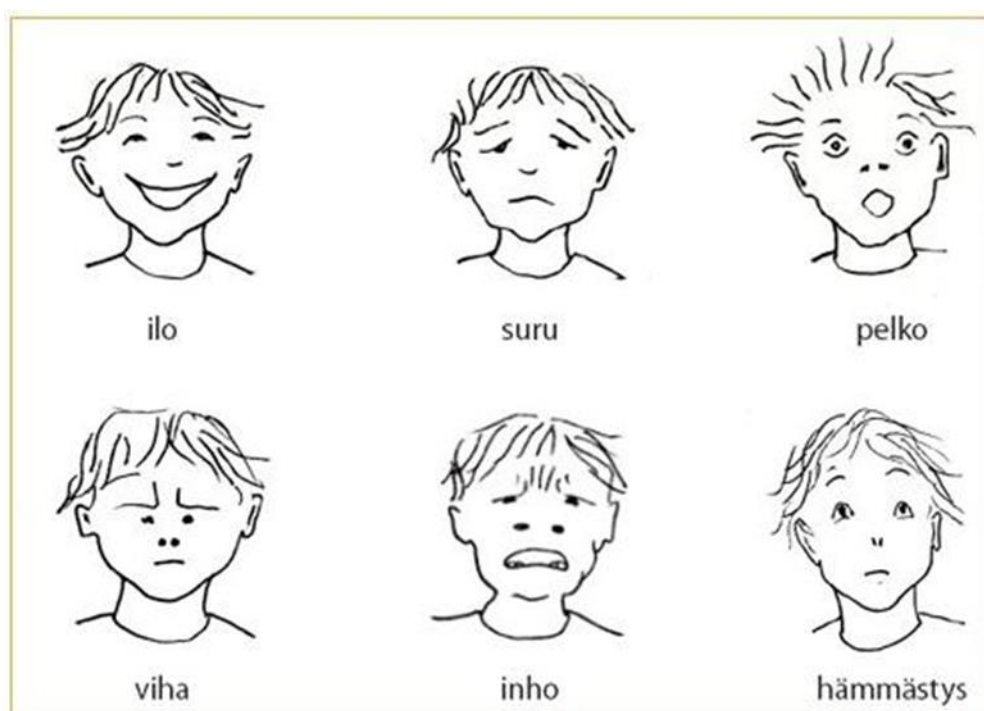
Kuudennella aggression portaalla on tärkeää, että lasten kanssa perehdytään kunnolla ja ajan kanssa ryhmä-, riitely- ja sopimistaitoihin. Lapselle on hyvä opettaa, että kaikesta voidaan keskustella ja sopia. Riitatilanteita selvittäessä on muistettava antaa jokaiselle osapuolelle puheenvuoro, jota ei keskeytetä. (Cacciatore 2008, 66.) MiniVerso on hyvä apu riitatilanteita selvittäessä. Se on VERSO-ohjelman tuottama sovittelumalli varhaiskasvatukseen. Sen avulla vahvistetaan lapsen oikeuksia ja osallisuutta riitatilanteissa. Siinä sovittelukoulutuksen saanut varhaiskasvattaja auttaa lapsia itse löytämään ratkaisuja riitatilanteisiinsa. Sovittelevan työtteen tavoitteena on edistää lasten vuorovaikutusmahdollisuuksia, toimijuutta ja elämäntaitoja. Ajatuksena tässä on, että riitatilanteet ymmärrettäisiin elämään kuuluvana. Erimielisyyksien ratkaisu tulisi nähdä enemmän oppimistilanteena kuin ikävänä tai hankalana välikohtauksena. (Verso s.a.)

Lisäksi on tärkeää, että tilanteessa ei etsitä pelkästään syyllistä, vaan että siihen löydetään myös ratkaisu. Lapsi tarvitsee tällä portaalla omanikäisten lasten lisäksi aikuiskavereita, joilta hän saa henkilökohtaista huomiota. Aikuisen on kuunneltava lasta aidosti ja pysähdyttävä kuuntelemaan lapsen kuulumisia ja tärkeitä asioita. (Cacciatore 2008, 66–67.)

5 TUNNEKASVATUS

Aluksi lapsi osaa ilmaista tunteitaan hymyilemällä ja itkemällä, eli tunteista erottuu vain kaksi ääripäätä: hyvä ja paha olo. Kun lapsi kehittyy hän alkaa ilmaista muun muassa pelkoa, arastelua sekä monia muita tunteita. Kun lapsi alkaa opettelemaan tunnetaitoja, etsitään ensin tunteille nimet sekä kuvataan kokemusta ja lisäksi mietitään jonkun tunteen syitä ja miten sitä ilmaistaan. (Opetushallitus 2020b.) Tunnekasvatus on arjen sanoittamista sekä esimerkin antamista (Terävä 2018). Lasta voi ohjata tunteiden havainnoinnissa konkretisoimaan hänen tunteensa voimakkuutta esimerkiksi tunnemittarin avulla. Siihen arvioidaan, onko tunne miten suuri tai pieni vai onko se keskikokoinen. Lisäksi mietitään, onko tunne esimerkiksi ilo, suru, pelko, toivo tai huoli. Lasta voidaan ohjata myös tunnistamaan toisen ihmisen tunteita. (Opetushallitus 2020b.)

Tunnetaitojen oppiminen tapahtuu pitkällä aikavälillä harjoittelun ja toistojen myötä. Kuvat ovat tärkeä osa tunnetaitoja opetellessa, sillä kuvien avulla tunteita voidaan selkeyttää ja konkretisoida lapsille. Tunteet ovat abstrakteja eli käsitteellisiä, sillä ne ilmenevät ihmisten käyttäytymisessä, eleissä, ilmeissä, koko kehon reaktioina sekä äänenpainoina. Kuvassa 4 on esimerkkejä siitä, miten tunteita voidaan kuvata kuvissa. Kuvat auttavat kertomaan tunteista ja tekemään ne näkyviksi, koska lapsilla voi olla vaikeuksia hahmottaa miten tunteet näkyvät, ja jos kielellisessä kommunikaatiossa on puutteita (Opetushallitus 2020b).

Kuva 4. Tunnekasvatus kuvien avulla (Opetushallitus 2020b).

Tunnetaitojen opettaminen on osa jokapäiväistä arkea (Opetushallitus 2020b). Tuhkasaaren (2020, 2, 45) tekemässä Pro gradu -tutkielmassa selvitettiin mm. miten ja milloin tunnekasvatusta toteutetaan esi- ja alkuopetuksen arjessa. Tutkielmassa selvisi, että opettajat toteuttavat tunnekasvatusta päivittäin ja koko ajan suunnitelmallisesti tai tarvittaessa. Tunnekasvatus on mukana monessa päivän tapahtumissa ja tilanteissa.

Lapsen perhe sekä muu yhteisö tukevat lapsen tunnekehitystä antamalla hänelle palautetta. Lapsi saa tärkeää tietoa itsestään myös ikätovereiltaan. Jos lapsella on paljon puutteita tunteidensäätelytaidoissaan, voivat esimerkiksi ryhmätilanteet epäonnistua. Aikuisen tulisi auttaa lasta tällaisissa tilanteissa

harjoittelemaan uusia tunnetaitoja. Yksittäinen menetelmä ei riitä pelkästään tukemaan lapsen tunnetaitoja, koska taidot ja taidonpuutteet ovat yksilöllisiä, laajoja ja riippuvaisia ympäristöstä. (Opetushallitus 2020b.)

5.1 Varhaiskasvattajan rooli tunnekasvatuksessa

Varhaiskasvattajilla tarkoitetaan varhaiskasvatuksen opettajia, sosionomeja sekä lastenhoitajia. Varhaiskasvatuslain (540/2018) luvussa 6 on määritelty työntekijöiden kelpoisuudet. Heillä on merkittävä rooli lapsen sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa. Jos lapsen sosioemotionaalista kehitystä ei tueta tarpeeksi, voi lapset olla vaarassa tulla esimerkiksi syrjityksi tai kiusatuksi tai toisia häiritseviksi ja kiusaaviksi. Lisähaasteita varhaiskasvattajille tähän tukemiseen tuovat päiväkotien suuret ryhmäkoot ja varhaista erityistä tukea tarvitsevat lapset, sillä he ovat nykyään yhä useammin tavallisissa varhaiskasvatusryhmissä. (Määttä ym. 2017, 8.)

Varhaiskasvattajalla on merkittävä vaikutus lapsiin auttaessaan heitä hallitsemaan ja parantamaan emotionaalisia reaktioitaan. He toimivat roolimallina lapsille. (Mills & McCarroll 2012.) Tunnekasvatus ei ole vain harjoitteiden tai menetelmien käyttämistä, eikä myöskään pelkkää neuvomista siitä, kuinka lapsen tulisi eri tunteiden kanssa toimia. Tunnekasvatuksessa syvin opettaminen tapahtuu varhaiskasvattajan oman persoonan kautta, joten ainoastaan teoriaosaaminen ei ole riittävää. Varhaiskasvattajan tulisi olla riittävän hyvä ymmärrys omista tunteista sekä pitää vahvat rajat siinä, ettei lapsen omat tunteet sekoitu aikuisen tunteisiin. Varhaiskasvatuksen opettajan olisi niin sanotusti hyvä ”matkustaa” omaan tunnemaailmaansa, sillä ilman tätä on vaikea toimia aidosti tunnetaitojen ohjaajana. (Jääskinen 2017, 94, 233–234.)

Varhaiskasvattajat tukevat lasten tunnetaitojen kehittymistä sosiaalisesti hyväksyttävään muotoon. Lapset oppivat hyväksyttäviä malleja katsomalla ja matkimalla muita. Mallintamisen merkitys lapsilla korostuu erityisesti 18–24 kuukauden iässä. (Mills & McCarroll 2012.) Lapsi tarvitsee turvallisen tilan uskaltakseen tuntemaan erilaisia tunteita. Lapsen tulisi tuntea, että aikuinen hänen rinnallaan kestää erilaisia tunteita eikä murru tai mene samalle tasolle lapsen kanssa. Jos aikuinen suuttuu, alkaa vähätteleämään tai tuomitsemaan lapsen tunnereaktioita, voi lapsi alkaa ajattelemaan, että tunteet tulee piilottaa,

jottei sama toistu uudelleen. Tällainen tilanne voi johtaa siihen, että lapsi ei opi käsittelemään tunteitaan oikein ja tästä voi alkaa syntyä erilaisia tunnelukkoja. (Jääskinen 2017, 94, 96.)

5.2 Tunnekasvatuksen toimintatapoja, menetelmiä ja materiaaleja

Tunnekasvatuksessa käytetään paljon erilaisia materiaaleja ja harjoitteita. Opettajat käyttävät tunnekasvatuksen apuna muun muassa erilaisia kortteja, kirjoja ja ohjelmia (Tuhkasaari 2020, 51, 65.) Varhaiskasvatuksessa leikki ja draama ovat keskeisiä toimintatapoja. Leikki edistää lapsen oppimista, hyvinvointia ja kehitystä, koska leikin avulla lapsi oppii hahmottamaan maailmaa, työstää tunteitaan sekä kokemuksiaan. Ryhmässä leikkiessään lapsi oppii säätelemään tunteitaan sekä ottamaan muut huomioon. (Kiviluote 2019, 37.)

Kiviluote (2019, 87–125) on tehnyt 15 erilaista tunnetaitotuokioita 5–6-vuotiaille lapsille. Jokaiselle tunnetaitotuokiolle on oma teemansa. Tunnetaitotuokioiden aiheita ovat muun muassa erilaiset tunteet, omien vahvuuksien tunnistaminen, suuttumuksen ja tunteiden hallintakeinot, riitelyn taidot, itsenä rauhoittaminen ja rentouttaminen sekä vahvuuksien tunnistaminen toisista. Joitain aiheita käsitellään parilla eri tuokioilla, mutta hiukan eri näkökulmasta. Tuokioilla käytetään apuna esimerkiksi satuja, Mahti-tunnekortteja, lauluja ja tunnemittareita.

Esimerkkinä tunnetaitokirjoista on Molli -kirjasarja. Molli on kirjailija Katri Kirkkopellon luoma kirjasarja, johon kuuluu yhdeksän kirjaa: Molli ja kumma, Molli ja iltahäpuli, Molli ja hirveä herne, Molli ja maan ääri, Mollistavia mietteitä, Molli, Molli – hyvällä mielellä vai pahalla päällä, Molli ja Kumma sekä Mullin mallin Molli. Kirjat ovat tarkoitettu tukemaan tunnetaitojen ja itsesäätelyn kehittymistä. Kirjoissa käsitellään esimerkiksi yksinäisyyttä, ystävyyttä, mustasukkaisuutta ja erilaisuutta. (Lasten keskus 2021.)

Kirkkopelto kertoi ajatuksen kirjojen kirjoittamiseen tulleen päiväkotivierailujen pohjalta, kun kasvattajat kertoivat lapsilla olevan puutteita tunnetaidoissa. Kirkkopelto loi palautteiden pohjalta kirjasarjan, jossa tunteet tulivat esiin kirjan hahmojen ilmeiden kautta. Siten lasten on hänen mukaansa helpompi tunnistaa tunteita ja siten harjoitella tunnetaitoja yhdessä aikuisen kanssa. Samalla

harjoitellaan myös sosiaalisia taitoja, kun lapsen kanssa jutellaan kirjan tapah-
tumista. (Lasten Keskus 2020.)

Molli ja Kumma -kirja kertoo ystävydestä, mustasukkaisuudesta ja erilaisuudesta. Tarinassa Mollin puutarhaan on ilmestynyt suuret jalanjäljet. Molli alkaa tutkimaan niiden alkuperää ystävänsä Pikku Sisun kanssa ja he joutuvat pohtimaan pelkoa, rohkeutta ja ennakkoluuloja.

*Pikku Sisu ei ymmärtänyt, mitä Molli oikein näki kummatuksessa.
– Se otushan oli pelkkä ruma, haiseva, vihreä jättimarsu, Sisu
kiukkusi. – Anteeksi, se oli rumasti sanottu marsuja kohtaan, ne
sentään ovat hienoja eläimiä, Sisu jatkoi uhmakkaasti. – Hyvä että
meni! Se ei kuulu tänne! – Itse et kuulu tänne! Molli huusi Sisulle.
(Kirkkopelto 2018, 14.)*

6 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSY- MYKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten tunnekasvatusta toteutetaan Mikkelin kunnallisissa sekä yksityisissä päiväkodeissa sekä mitä mieltä varhaiskasvatuksen opettajat ovat toteutuksesta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää 5–6-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksenopettajien kokemuksia tunnekasvatuksesta. Lisäksi haluttiin selvittää hyviä arjen käytänteitä ja toimintatapoja sekä tunnekasvatusmateriaaleja. Opinnäytetyön tutkimuksen kohde-ryhmäksi valittiin Mikkelin 5–6-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksenopettajat.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on:

- *Miten tunnekasvatus toteutetaan Mikkelin päiväkodeissa?*

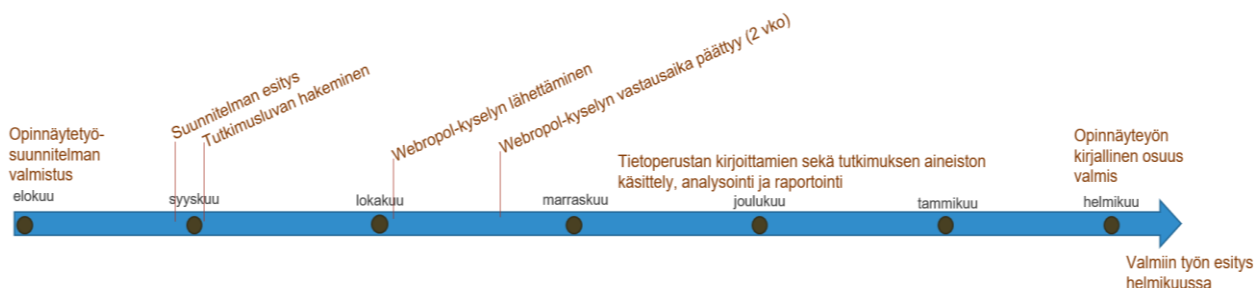
Tutkimuskysymystä tarkentavina kysymyksinä ovat:

- *Mitä mieltä työntekijät ovat toteutuksesta?*
- *Millaisia materiaaleja varhaiskasvatuksenopettajat käyttävät tunnetaitoja opettaessaan?*
- *Mitä mieltä varhaiskasvatuksenopettajat ovat tunnekasvatuksesta?*
- *Mitä kehitettävää tunnekasvatuksen toteuttamisessa on?*

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöprosessi aloitettiin loppukeväällä 2020 laatimalla ideapaperi. Kiinnostus aiheeseen nousi erään opintojakson aikana, ja halusimme tutkia ai-
hetta tarkemmin. Tunnekasvatus on mielestämme mielenkiintoista sekä ajan-
kohtaista. Lisäksi ajattelimme, että aiheen tutkimisesta olisi myös hyötyä itsel-
lemme työelämää varten.

Kuvassa 5 on havainnollistettu aikajanan avulla opinnäytetyöprosessi. Aikaja-
nan tekeminen helpotti meitä hahmottamaan koko opinnäytetyöprosessin ja
sen avulla pystyimme laatimaan aikataulua itsellemme. Opinnäytetyön suunni-
telman hyväksymisen jälkeen haimme tutkimusluvut Mikkelin kaupungin var-
haiskasvatusjohtajalta (Liite 2) sekä yksityisten päiväkotien johtajilta (Liitteet 3,
4 ja 5). Lähestyimme päiväkotien johtajia sähköpostilla, jossa kysyimme hei-
dän yksikkönsä halukkuutta osallistua tutkimukseen sekä sähköpostiosoitteita
tutkimuksen toteuttamista varten. Lisäksi liitimme sähköpostiin opinnäytetyön
suunnitelman sekä saatekirjeen (Liite 1).

Kuva 5. Opinnäytetyön etenemisen vaiheet.

7.1 Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus

Tutkimus alkaa tutkimusongelmasta ja sen määrittelemisestä. Tämän jälkeen mietitään tutkimuskysymykset, mihin saadaan vastaus kerätystä aineistosta. Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen prosessiin sisältyy suunnittelu-, tiedonkeruu-, analyysi- ja tulkintavaiheet. Tiedonkeruu-, analyysi- ja tulkinta-
vaiheissa käytetään eri menetelmiä ja työkaluja. (Kananen 2010, 36.)

Opinnäytetyön menetelmällinen lähestymistapa on sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen. Laadullista tutkimusta ja määrällistä tutkimusta pidetään kes-
kenään parina. Kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusmenetelmällä tutkitaan

asioiden merkityksiä ja kokemuksia. Siinä pyritään ymmärtämään kokonaisvaltaisesti kohteen laatua, merkityksiä ja ominaisuuksia. (Jyväskylän yliopisto 2015a.) Tutkijan on tarkennettava, tutkiiko hän asioiden käsityksiä vai kokemuksia. Käsitykset kertovat yhteisön tyypillisistä ajattelutavoista, kun taas kokemukset ovat omakohtaisia. (Vilkkä 2015.)

Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusmenetelmä perustuu kohteen tulkitsemiseen ja kuvaamiseen numeroiden ja tilastojen avulla (Jyväskylän yliopisto 2015b). Tutkimuksen tulokset esitellään numeroina. Menetelmä antaa tietoa mitattavien ominaisuuksien, eli muuttujien, välisistä eroista ja suhteista. Se vastaa kysymyksiin ”kuinka paljon/usein/moni”. Kysely sopii aineistonkeruumenetelmäksi myös määrälliseen tutkimukseen, koska kyselyn tuloksista nähdään erilaisia keskiarvoja ja osallistujamäärä. Kysely lähetetään monelle henkilölle, joten se sopii myös siksi määrällisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi. (Vilkkä 2007, 13–14, 17.)

7.2 Aineistonkeruu

Opinnäytetyössä käytettiin aineistonkeruussa Webropol -kyselyä (liite 6). Kyselytutkimus on mittausväline, missä tutkija esittää kysymyksiä kyselylomakkeen välityksellä vastaajille (Vehkalahti 2019, 11). Kysely on helppo ja tehokas menetelmä tiedonkeräämiseen. On tärkeää, että kyselyn tekijällä on riittävästi tietoa tutkittavasta aiheesta, jotta hän osaa laatia kyselyn kysymykset niin, että tutkimuksesta saatu tieto on luotettavaa ja kattavaa. (Oppariapu s.a.)

Kysely sopi aineistonkeruumenetelmäksi, koska tutkittavia on paljon ja he ovat ympäri Mikkeliä. Kyselyssä tutkittiin varhaiskasvatusopettajien mielipiteitä, asenteita ja kokemuksia tunnekasvatukseen liittyen. Kyselyllä voidaan tavoittaa mahdollisimman monta ihmistä ja siten saada laaja ja kattava tutkimus (Ojasalo ym. 2014, 121). Kysymysten esitysjärjestys tehdään niin, että vastaaminen on loogista ja kyselyn ”punainen lanka” säilyy (Vilkkä 2015). Kysely vaikioidaan, eli kaikille osallistujille tulee samat kysymykset samassa järjestyksessä. (Vilkkä 2007, 28).

Kysymykset on aseteltava niin, että ne eivät ole harhaanjohtattelevia vaan helposti ymmärrettäviä. Kyselyn laatijan on oltava kysymysten laadinnassa

tarkkana siitä, mitkä kysymykset ovat tutkimuksen kannalta oleellisia. Muuten on vaarana, että kyselystä tulee epä johdonmukainen ja liian pitkä. Tämä taas voi aiheuttaa sen, että vastaajien vastauksista ei saada tarvittavaa tietoa, sillä he saattavat kyllästyä tai ymmärtää kysymykset väärin. (Oppariapu s.a.) Opin näytetyön kyselytutkimuksessa oli 13 kysymystä, joista neljä oli laadullisia kysymyksiä ja loput määrällisiä kysymyksiä. Kysely haluttiin pitää lyhyenä ja selkeänä, jotta varhaiskasvatusopettajien on helppo ja nopea vastata siihen työn lomassa. Kyselystä pyrittiin tehdä mahdollisimman ”vastaajaystävällinen”.

Kyselyn laatimisessa piti tarkkaan miettiä kysymysten asettelua ja kysymystyyppejä sekä tutkimuskysymyksiä. Kyselyn kysymykset olivat sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Osaan strukturoituihin kysymyksiin vastaajat saivat antaa myös oman vastauksen. Kyselyssä haluttiin antaa vastaajille mahdollisuus tuoda myös oma ääni kuuluviin, ja osa opinnäytetyön tarkentavista tutkimuskysymyksistä oli sellaisia, joita on helpompi kysyä avoimina kysymyksinä.

Kyselyn raakaversio testattiin kolmella henkilöllä, jotka vastasivat kyselyyn ja antoivat siitä palautetta. Palautetta saatiin parin kysymyksen muotoilusta ja kieliopista. Kyselyyn tehtiin edellä mainitut korjaukset sekä muutama ulkoasullinen muutos, ja sen jälkeen kyselyn linkki lähetettiin sähköpostilla osallistujille. Vastausaikaa kyselyyn oli kaksi viikkoa, jonka aikana vastaamisesta muistutettiin kerran. Tutkimuskyselyyn osallistui yhteensä 19 eri päiväkotia Mikkelistä. Tarkasti ei voida tietää, kuinka monelle vastaajalle kysely on todellisuudessa mennyt, koska monessa päiväkodissa kyselyn linkki jaettiin päiväkodinjohtajille, jotka sitten jakoivat linkin 5–6-vuotiaiden varhaiskasvatuksenopettajille. Kyselyyn tuli yhteensä 23 vastausta.

Tutkimuksen toteutukselle oli myös varasuunnitelma tutkimussuunnitelmassa, jos vastauksia ei olisi tullut ollenkaan tai hyvin vähän. Ajatuksena oli mennä muutamaaan päiväkotiin paikanpäälle ja haastatella varhaiskasvatuksenopettajia. Haastattelut olisivat toimineet joko kyselyä täydentävinä osina tai tutkimus olisi tehty pelkkinä haastatteluina. Vallitsevan koronapandemian vuoksi pois suljettiin paikan päällä tehtävät haastattelut. Jos kyselyyn ei olisi tullut tarpeeksi vastauksia, olisi haastattelut voitu toteuttaa etäyhteyksien avulla.

7.3 Aineiston analyysimenetelmät

Aineiston analysoinnissa käytettiin kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen analyysimenetelmiä. Ensin analysoitiin määrällinen aineisto ja sen jälkeen tehtiin sisältöanalyysi laadulliselle aineistolle.

Kyselyssä oli yhdeksän tilastollista kysymystä, joita kuvattiin Webropol-ohjelman avulla kuvioina ja taulukoina. Määrällisessä tutkimuksessa aineiston käsittely tarkoittaa sitä, että saatu aineisto tarkistetaan ja tallennetaan sellaiseen muotoon mitä, voidaan tutkia numeraalisesti. (Vilka 2007, 106.) Tutkimustulokset käsiteltiin suorina jakaumina, eli siinä tarkasteltiin yksittäisen kysymyksen vastausten jakautumista eri vaihtoehtojen välille. Jakauma voi olla joko n-jakauma, mikä ilmoittaa eri vaihtoehtojen saamat kappalemäärät, tai prosenttijakauma, mikä ilmoittaa kunkin vaihtoehdon saaman suhteellisen osuuden kaikista vastauksista. (Kananen 2010, 104.) Tässä opinnäytetyössä vastaukset käsiteltiin prosenttijakaumina. Prosenttijakaumien lisäksi tuloksissa on näkyvissä myös vastaajien tarkat lukumäärät, eli n-jakaumat.

Laadullisten kysymysten analyysissä ensimmäisenä litteroitiin saadut tutkimustulokset puhtaaksi. Sen jälkeen analysoitiin tuloksia. Tutkimus analysoitiin aineistolähtöisesti, koska teemat saadaan aineistosta emmekä etsi aiheesta teorian avulla tulkintoja. Teemoittelulla tarkoitetaan aineiston pilkkomista ja ryhmittelemistä eri aiheiden mukaan. Siten voidaan tutkia ja vertailla miten usein ja missä kontekstissa eri aiheita esiintyy. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 105, 107.) Se on hyvä analysointitapa käytännöllisen ongelman ratkaisussa, sillä vastauksista on kätevä löytää olennaista tietoa käytännölliseen tutkimusongelmaan (Eskola & Suoranta 1998). Kaikki avoimet vastaukset luettiin huolellisesti läpi, ja sen jälkeen muodostettiin teemoja sen mukaan, millaisia vastauksia saatiin (taulukko 2). Aineistoa analysoidessa tuli huomioida se, että vastauksia ei saa muokata tai rajata niistä mitään oleellista pois.

Taulukko 2. Esimerkki tekemästämme teemoittelusta.

<p><i>"Puhumme omista tunteista avoimesti ja osoitamme lapsille toisten lasten tunteita jotta he oppivat huomaamaan niitä toisten ilmeistä, äänestä ja eleistä."</i></p> <p><i>"Tunnekasvatuksessa autetaan lasta ymmärtämään tunnereaktioita sekä pohditaan yhdessä miten tunne saadaan laantumaan. Etsitään sopivia keinoja kohdata tunnetiloja ja säädellä reaktioita."</i></p>	Tunteiden tunnistaminen ja käsitteleminen
<p><i>"Sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen opetusta."</i></p> <p><i>"Harjoitellaan tunne- ja sosiaalisia taitoja eli tunteiden nimeämistä ja ilmaisua sekä paneudutaan siihen, mitä tunteita erilaiset tilanteet lasten elämässä synnyttävät ja pohditaan ratkaisuja ko tilanteisiin"</i></p>	Sosiaaliset taidot
<p><i>"Kaikkea lapsen arjessa tapahtuvaa toimintaa ja elämää, jossa tunteet ovat mukana."</i></p> <p><i>"- arkielämää kaikkine tunteineen"</i></p>	Tunteet osana arkea
<p><i>"Kaikki tunteet ovat sallittuja."</i></p> <p><i>"Tunne on aina oikea ja sallittu – –"</i></p>	Kaikkien tunteiden salliminen
<p><i>"Tunnekasvatus tukee lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista sekä psyykkistä ja fyysistä terveyttä."</i></p> <p><i>"Tunnekasvatus on lasten omien voimavarojen ja selviytymiskeinojen vahvistamista. Sillä edistetään lasten itsearvostusta ja itseluottamusta."</i></p>	Tunteiden kokonaisvaltaisuus
<p><i>"Tunnekasvatusta antavat lapsen elämässä olevat aikuiset: vanhemmat, varhaiskasvatuksen ammattilaiset jne."</i></p> <p><i>"Tunnekasvatus on päiväkodin kaikkien aikuisten tehtävä, ei pelkästään varhaiskasvatuksen opettajien."</i></p>	Vastuu tunnekasvatuksesta

8 TUTKIMUSTULOKSET

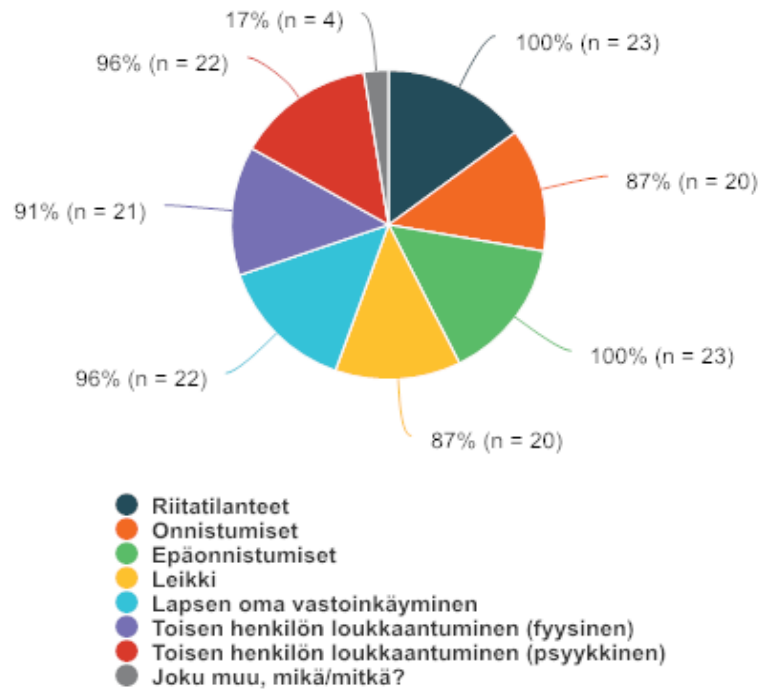
Kyselyn alussa kartoitettiin vastaajien taustatietoja. Ensimmäisenä kysyttiin vastaajien koulutustaustaa. Vastaajista yli puolella (65 %, n=15) oli sosionomikoulutus, joka kymmenennellä (13 %, n=3) kasvatustieteiden kandidaatin koulutus ja joka viidesosa (22 %, n=5) valitsi vaihtoehdon joku muu, mikä? Tähän vastaukseksi tuli muun muassa lastentarhaopettaja ja sosionomi YAMK + esiopetuspätevyys.

Toisessa taustatietokysymyksessä selvitettiin, kuinka monta vuotta vastaajat ovat työskennelleet varhaiskasvatuksenopettajana. Vastaajista joka kymmenes (13 %, n=3) vastasi 0–2 vuotta, neljäsosa (26 %, n=6) vastasi 3–4 vuotta, noin viidennes (17 %, n=4) vastasi 7–9 vuotta ja liki puolet (44 %, n=10) vastasi yli kymmenen vuotta.

8.1 Tunnekasvatuksen toteuttaminen Mikkelin päiväkodeissa

Viides kysymys oli ”millaisissa tilanteissa tunnekasvatuksesta on ollut hyötyä?”. Tässä kysymyksessä vastaajat saivat valita niin monta vaihtoehtoa kuin halusivat. Vastausvaihtoehdot olivat: riitatilanteet, onnistumiset, epäonnistumiset, leikki, lapsen oma vastoinkäyminen, toisen henkilön loukkaantuminen (fyysinen), toisen henkilön loukkaantuminen (psykykinen) ja joku muu, mikä?

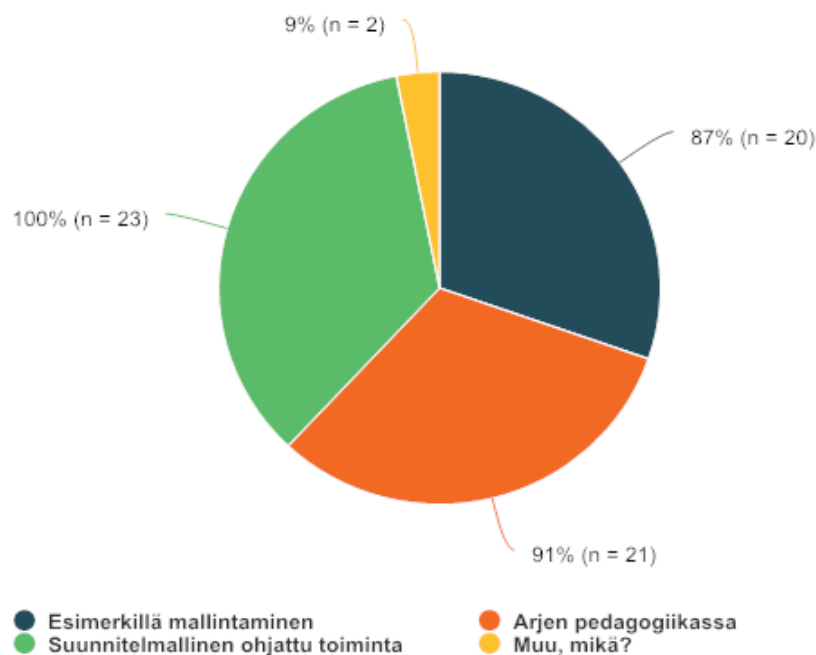
Kuvassa 6 näkyy, miten vastaajat vastasivat. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että riitatilanteissa ja epäonnistumisissa tunnekasvatuksesta oli hyötyä. Moni vastaajista (87 %, n=20) valitsi onnistumiset ja leikin, melkein kaikki vastaajista (96 %, n=22) valitsi lapsen oman vastoinkäymisen ja toisen henkilön psyykkisen loukkaantumisen. Vastaajista (91 %, n=21) valitsi toisen henkilön fyysisen loukkaantumisen ja 17 % valitsi vastausvaihtoehdon ”muu, mikä?”. Siihen vastauksiksi tulivat kaikki arjen tilanteet, lemmikin tai läheisen kuolema/sairastuminen ja kiukun hallinta.

Kuva 6. "Millaisissa tilanteissa tunnekasvatuksesta on ollut hyötyä?"

Kuudes kysymys oli "miten toteutat tunnekasvatusta?". Tässä kysymyksessä vastaajat saivat valita myös sopivimmat vastausvaihtoehdot. Vaihtoehdot olivat: esimerkiksi mallintaminen, suunnitelmallinen ohjattu toiminta, arjen pedagogiikka, muu, mikä?

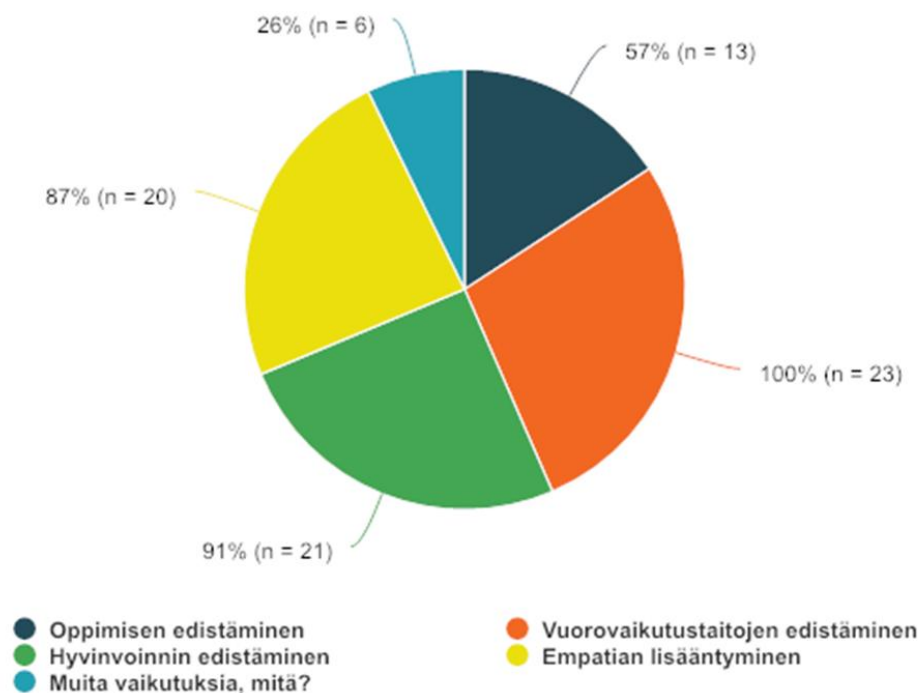
Kuvassa 7 näkyy, miten vastaukset ovat jakautuneet. Kaikki vastaajat toteuttavat tunnekasvatusta suunnitelmallisen ohjatun toiminnan kautta. Vastaajista 20 (87 %) on vastannut esimerkiksi mallintamisen, 91 % (n=21) valitsi arjen pedagogiikan ja 9 % (n=2) valitsi vaihtoehdon muu, mikä? Vastaukset tähän vaihtoehtoon olivat kotona vanhempana kodin arkitilanteissa sekä sanoittamisen tilanteessa.

Kuva 7. "Miten toteutat tunnekasvatusta?"

Kahdeksas kysymys oli "millaisia vaikutuksia tunnekasvatuksella olet havainnut olevan lapsiin päiväkodin arjessa?". Siinä vastaaja sai valita niin monta vaihtoehtoa kuin itse näki parhaaksi. Vastausvaihtoehdot olivat: oppimisen edistäminen, vuorovaikutustaitojen edistäminen, hyvinvoinnin edistäminen, empatian edistyminen ja muita vastauksia, mitä?

Kuvassa 8 näkee, mitä vaihtoehtoja vastaajat valitsivat. Kaikki vastaajat kertovat havainneensa tunnekasvatuksen vaikuttavan vuorovaikutuksen edistämisen. 21 vastaajaa (91 %) ovat havainneet tunnekasvatuksen vaikuttavan hyvinvoinnin edistämässä, vastaajista 20 (87 %) ovat huomanneet tunnekasvatuksen lisäävän empatiaa, yli puolet (57 %, n=13) valitsivat oppimisen edistämisen ja noin neljäsosa (26 %, n=6) vastaajista valitsi muita vaikutuksia, mitä? Siihen tulleiden vastausten teemoja olivat kaveritaidot, lapsen itsetunto, luottamus, moraalit ja tunteiden tunnistaminen.

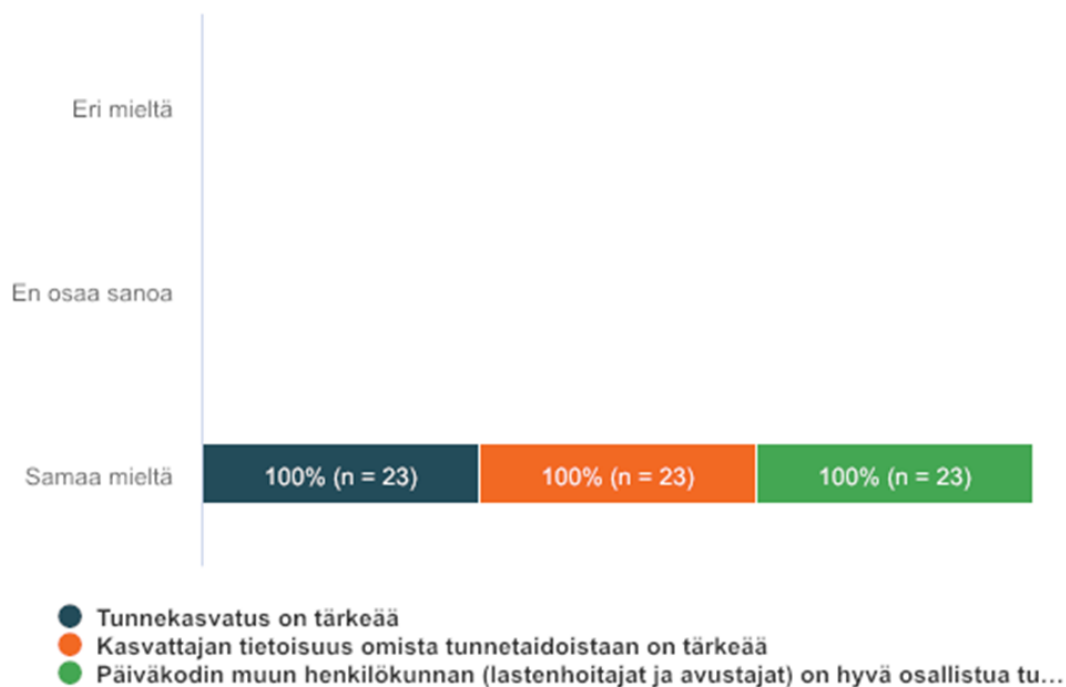

Kuva 8. "Millaisia vaikutuksia tunnekasvatuksella olet havainnut olevan lapsiin päiväkodin arjessa?".

Kaveritaitoihin kuuluivat ryhmäytyminen, kaverisuhteiden kehittyminen, kiusaamisen ehkäisy, hyvien käytöstapojen omaksuminen ja ryhmässä toimiminen on luontevaa. Lapsen itsetuntoon liittyviä vastauksia olivat lapsen osallisuuden lisääntyminen, lapsiryhmän turvallisuuden taso on korkea tunnetasolla ja lasten itsetunnon vahvistuminen. Luottamus-teemaan liittyi luottamus aikuisen apuun, ja moraaliiin syy-seuraussuhteen paraneminen. Tunteiden tunnistamiseen liittyi myös niiden nimeäminen.

8.2 Varhaiskasvatuksen opettajien mielipiteet tunnekasvatuksen toteutuksesta

Neljännessä kohdassa selvitettiin vastaajien mielipiteitä tunnekasvatuksesta. Väittämiä oli yhteensä viisi ja vastausvaihtoehtoina olivat: eri mieltä, en osaa sanoa ja samaa mieltä. Kolme ensimmäistä väittämää olivat: "Tunnekasvatus on tärkeää", "kasvattajan tietoisuus omista tunnetaidoistaan on tärkeää" sekä "päiväkodin muun henkilökunnan (lastenhoitajat ja avustajat) on hyvä osallistua tunnekasvatuksen toteuttamiseen". Kaikki vastaajat vastasivat näihin kolmeen väittämään "samaa mieltä" (kuva 9).

Kuva 9. Neljännen väittämän kolme ensimmäistä vastausta

Neljäs väittämä oli "olen tyytyväinen tunnekasvatuksen toteuttamiseen työssäni" (kuva 9). Vastaajista suurin osa eli 91 % (n=21) vastasi samaa mieltä ja 9 % (n=2) vastasi en osaa sanoa.

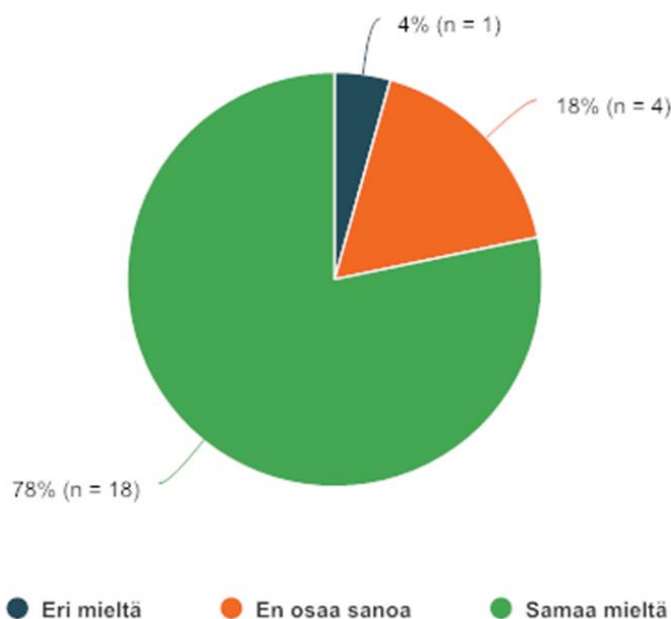
Olen tyytyväinen tunnekasvatuksen toteuttamiseen työssäni

Kuva 10. Varhaiskasvatusopettajien vastaukset väittämään: "Olen tyytyväinen tunnekasvatuksen toteuttamiseen työssäni".

Viimeinen väittämä ”tunnekasvatusta pitäisi olla enemmän päiväkodeissa”. Kuvasta 11 voidaan huomata, että enemmistö 78 % (n= 18) on samaa mieltä väittämän kanssa. Vastaajista 18 % (n=4) ei osaa sanoa ja 4 % (n=1) oli sitä mieltä, ettei tarvitse olla enempää.

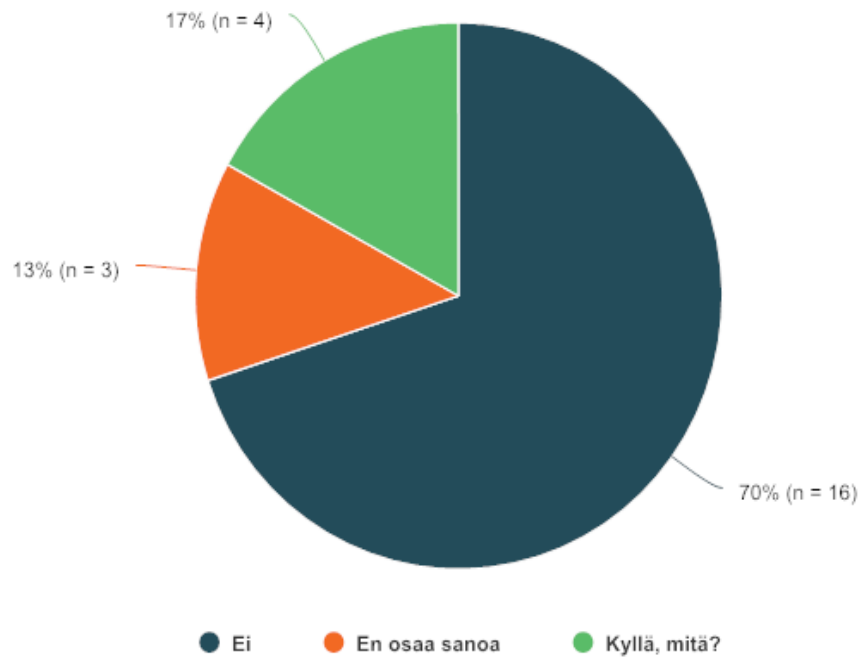
Tunnekasvatusta pitäisi olla enemmän päiväkodeissa

Kuva 11. Varhaiskasvatuksenopettajien vastaukset väittämään "tunnekasvatusta pitäisi olla enemmän päiväkodeissa".

Kysymyksessä 9 haluttiin saada selville varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia siitä, onko heidän työssään esteitä tunnekasvatuksen toteuttamiseen. Vastaajat saivat valita kolmesta vaihtoehdosta parhaiten omaan kokemukseen vastaavan vaihtoehdon.

Kuvasta 12 voidaan huomata, että suurin osa vastaajista, eli 70 %, ajatteli, ettei tunnekasvatuksen toteuttamiselle ole esteitä. Vastaajista kymmenesosa (13 %) valitsi vaihtoehdon "ei". "Kyllä, mitä?"-vaihtoehdon valitsi noin viidesosa (17 %). Esteiksi vastaajat mainitsivat resurssit, työntekijöiden ominaisuudet, ammattitaito ja mielipiteet.

Kuva 12. "Onko työssäsi esteitä tunnekasvatukselle?"

Resursseihin liittyi ajan puute. Työntekijöiden ominaisuuksissa tuli ilmi kyynisyys, kylmyys, laiskuus ja tilannetajun puute. Ammattitaitoon liittyviä tekijöitä olivat ammattitaidottomuus ja puutteellinen koulutus aiheesta. Mielipiteisiin kuului kasvattajien erilaiset käsitykset tunnekasvatuksesta ja lasten kohtaamisesta.

8.3 Käytetyimmät tunnekasvatusmateriaalit

Seitsemäs kysymys oli avoin kysymys, "millaisia tunnekasvatusmateriaalia käytät? Nimeä muutama suosikkisi". Kysymyksellä kartoitettiin opettajien käyttämiä tunnekasvatukseen tarkoitettuja materiaaleja. Saaduista vastauksista nousi esille teemoina tunnetaitokirjasarjat, tunnekortit, tunnetaito-ohjelmat ja toiminnalliset tuokiot.

Esille tulleita kirjasarjoja olivat esimerkiksi Molli, Piki, Fanni, Ympyräiset, Jukka Hukka, Kummaa, Mitä sä rageet? ja Kisu Pikkukuu. Eräs vastaaja kertoi käyttävänsä Molli -kirjasarjaa tunnetaitotuokioissa. Hänen kertomansa mukaan tuokioita on kymmenen, joissa käsitellään eri tunteita ja tehdään tunteisiin kuuluvia harjoituksia.

Neljästä vastauksesta selvisi, että he käyttävät tunnekortteja. Tunnekortteja on saatavilla paljon erilaisia. Vastauksista esille tulleita tunnekortteja olivat

Huomaa hyvä ja Vahvuus varis -kortit. Tunnetaitokorttien lisäksi kyselyn tuloksissa nousi esille tunnetaito-ohjelmat. Esille tulleita tunnetaito-ohjelmia olivat MiniVerso, EASEL, Aggression portaat, Askeleittain ja Pienin askelin.

Toiminnallisia tuokioita voidaan järjestää tunnekasvatusta hyödyntäen. Tuokioissa voidaan käyttää esimerkiksi tarinoita, joissa esiintyy tunnetiloja, joiden mukaan voidaan liikkua tai tehdä erilaisia toimintoja. Esille tulleita toiminnallisia tuokioita olivat esimerkiksi laulut, mindfulness, vuorovaikutusleikki, satujooja ja -hieronta. Eräs vastaaja kertoi tunnekasvatuksen toteuttamisesta seuraavanlaisesti:

Meil on torstaisin tunne aamupiiri, jossa käsitellään eri tunteita, harjoitellaan hyvää kosketusta, vuorovaikutusta, kaveritaitoja, miniversoa, kiusaamisen ehkäisyä yms. Tähän olemme ryhmämme toisen opettajan kanssa tehneet pohjan, jotta kaikki tärkeät teemat tulevat käsitellyksi.

Kirjojen ja korttien lisäksi tuloksissa tuli esiin Viitottu rakkaus -sivuston tunne- materiaalit, klassikkosadut sekä näytelmät, opinnäytetöistä saatava materiaali, Kimochi-pehmoletut ja itsetehdyt materiaalit. Yksi vastaaja kertoi käyneensä tunnetaito-ohjaajakoulutuksen. Myös oman elämäkokemuksen ja tunneällyn sanottiin olevan tärkeää tunnekasvatuksessa.

8.4 Varhaiskasvatuksenopettajien ajatuksia tunnekasvatuksesta

Kolmannessa kysymyksessä haluttiin selvittää varhaiskasvatuksenopettajien ajatuksia tunnekasvatuksesta. Vastaukset teemoiteltiin kuuteen eri teemaan. Teemat olivat seuraavanlaiset: tunteiden tunnistaminen ja käsitteleminen, sosiaaliset taidot, tunteet osana arkea, kaikkien tunteiden salliminen, tunteiden kokonaisvaltaisuus ja vastuu tunnekasvatuksesta.

Tunteiden tunnistaminen ja käsitteleminen oli vastauksien perusteella suosituin teema. Vastaajista 17 mainitsivat tämän jollain tavalla. Teemaan sisältyy sekä omien että toisten tunteiden tunnistaminen ja huomioiminen. Tämä tulee esiin erään varhaiskasvatuksenopettajan vastauksesta, jossa kerrottiin näin:

Puhumme omista tunteista avoimesti ja osoitamme lapsille toisten lasten tunteita jotta he oppivat huomaamaan niitä toisten ilmeistä, äänestä ja eleistä.

Tunteiden käsittelystä mainittiin esimerkiksi käyttäytymisen ja hillitsemisen näkökulmasta. Eräs vastaaja kommentoi tunteiden käsittelystä:

Tunnekasvatuksessa autetaan lasta ymmärtämään tunnereaktioita sekä pohditaan yhdessä miten tunne saadaan laantumaan. Etsitään sopivia keinoja kohdata tunnetiloja ja säädellä reaktioita.

Sosiaalisiin taitoihin sisältyy vuorovaikutusosaaminen, kaverisuhteet ja osallistuminen. Vastaajista yhdeksän mainitsi vastauksissaan tähän teemaan liittyviä asioita. Yksi vastaaja kertoi tunnekasvatuksen vahvistavan kaveritaitoja, joka tukee myös itsetunnon kehittymistä. Toinen vastaaja toi esille vuorovaikutustaitojen ja kaverisuhteiden edistämisen.

Tunteet osana arkea teemalla tarkoitetaan päiväkodin jokapäiväisessä arjessa tapahtuvia tilanteita, joissa tunteet ovat läsnä. Eräs vastaaja tiivistä teeman näillä sanoilla:

Kaikkea lapsen arjessa tapahtuvaa toimintaa ja elämää, jossa tunteet ovat mukana.

Vastauksista selvisi, että tunteiden käsitteleminen ei tapahdu ainoastaan tunnetaitotuokioilla vaan ne ovat osa jokapäiväistä olemista ja elämistä.

Kaikkien tunteiden sallimisen mainitsi kahdeksan vastaajaa. He tarkoittivat tällä sitä, että luodaan hyväksyvä ilmapiiri kaikille tunteille ja niiden näyttämiseksi. Vastaajista kaksi toi kuitenkin esille sen, että tunteiden näyttämisen tulisi tapahtua sallituissa rajoissa. Asiaa kommentoitiin muun muassa näin:

Tunne on aina oikea ja sallittu, käyttäytyminen ei välttämättä ja vaatii ohjausta.

Tunteiden kokonaisvaltaisuuteen kuuluu ihmisen fyysisyys ja psyykkisyys. Vastaajista neljä kuvaili tunteiden fyysisyydestä ja psyykkisyydestä. Eräs vastaaja viittasi psyykkisyyteen vastauksessaan näin:

Tunnekasvatus on lasten omien voimavarojen ja selviytymiskeinojen vahvistamista. Sillä edistetään lasten itsearvostusta ja itseluottamusta.

Fyysisyyteen kuuluvat aistit, eleet sekä muut keholliset tuntemukset. Yksi vastaaja antoi esimerkin näköaistin hyödyntämisestä tunnistamisessa. Sen avulla voidaan tulkita muiden ihmisten ilmeitä ja siten saada selville toisen tunteet. Sama vastaaja antoi myös esimerkin tunteiden tuntemisesta omassa kehossa. Vastauksissa mainittiin yleisesti tunnekasvatuksen tukevan lasten psyykkistä ja fyysistä terveyttä.

Vastuu tunnekasvatuksesta on vastaajien mukaan kaikilla lasten kasvatukseen osallistuvilla aikuisilla. Kaksi vastaajaa erittelivät nämä aikuiset vanhempiin, kasvattajiin ja muihin lapsen elämään kuuluviin aikuisiin. Eräs varhaiskasvatuksenopettaja korosti vielä sitä, että vastuu tunnekasvatuksesta ei ole pelkästään opettajalla, vaan kaikilla päiväkodin kasvattajilla.

Kysymyksessä 12 annettiin vastaajille mahdollisuus kertoa tunnekasvatuksesta vielä lisää omin sanoin. Kysymys oli vapaaehtoinen ja siihen vastasi 12 osallistujaa. Vastauksista nousi samoja teemoja kuin kysymyksessä kolme, esimerkiksi aikuisen vastuu tunnekasvatuksesta. Vastauksista nousi kaksi uutta teemaa: tunnekasvatus tärkeänä osana varhaiskasvatusta ja aikuisen tietoisuus omista tunnetaidoista.

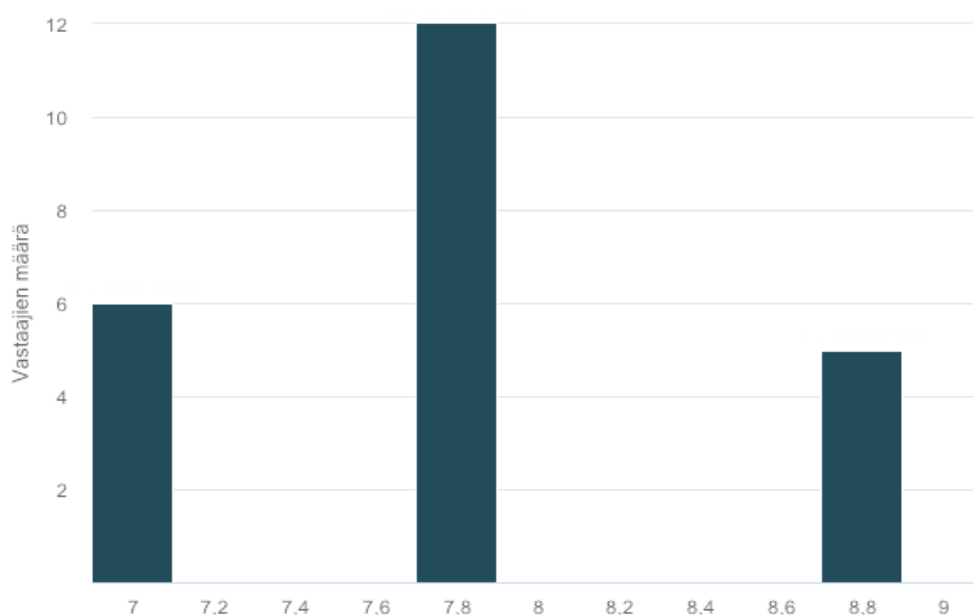
Tunnekasvatuksen tärkeys osana varhaiskasvatusta korostui puolessa (kuusi) vastauksista. Eräs vastaaja kertoi, että tunnekasvatuksen tulisi automaattisesti kuulua varhaiskasvatukseen, koska jo varhaiskasvatussuunnitelmakin sitä painottaa. Toinen vastaaja korosti sitä, että kaikkien varhaiskasvattajien tulisi olla tietoisia tunnekasvatuksen tärkeydestä. Lisäksi eräs vastaaja vastasi näin:

Tunnekasvatuksen merkitys on korostunut työssäni lähivuosina. Oppimisen pulmat tuntuvat vähentyvän mutta tunne ja sosiaaliset taidot puolestaan tuntuvat heikentyvän vuosi vuodelta.

Aikuisen tietoisuus omista tunnetaidoista nousi esiin parissa vastauksessa. Näissä vastauksissa painotettiin aikuisen esimerkkiä tunteiden ilmaisussa. Eräessä vastauksessa muistutettiin siitä, ettei aikuinenkaan ole koskaan valmis omissa tunneasioissaan ja myös he tekevät virheitä. Aikuisella on kuitenkin vastuu lapsiryhmän tunneilmapiiristä ja siksi hänen tulisi olla tietoinen omista tunteistaan. Aikuisen on tärkeää tiedostaa omat virheensä ja kehittää itseään.

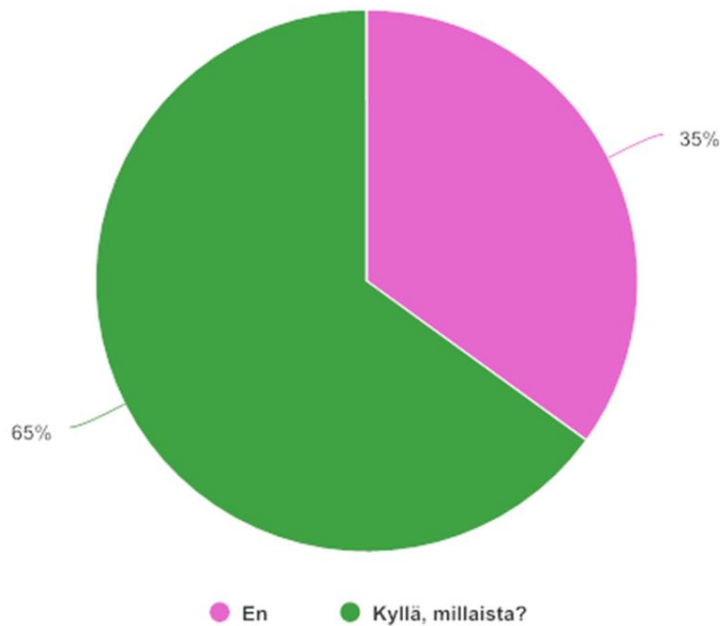
8.5 Kehitettävää tunnekasvatuksen toteuttamisessa

Kysymyksessä 10 vastaajia pyydettiin arvioimaan omaa osaamista tunnekasvatuksessa vetämällä palkki siihen kohtaan janasta mikä, kohta kuvaa itseään. Janassa 0 tarkoittaa "ei lainkaan osaamista" ja 10 "erinomainen osaaminen". Kuvasta 13 voidaan päätellä, että kaikki vastaajat arvioivat oman tunnekasvatusosaamisensa hyväksi. Vastaajista kuusi valitsi numeron 7, vastaajista 12 vastasi numeron 7,8 ja vastaajista viisi vastasi numeron 8,8.

Kuva 13. "Arvioi omaa osaamistasi tunnekasvatuksessa asteikolla 0–10."

Kysymyksessä 11 haluttiin tietää tarvitsevatko varhaiskasvatuksenopettajat lisätietoa tai koulutusta tunnekasvatuksesta. Vastajista yli puolet (65 %, n=15) vastasi kyllä, millaista? ja kolmasosa (35 %, n=8) vastasi ei (kuva 14).

Kuva 14. "Koetko tarvitsevasi enemmän lisätietoa tai koulutusta tunnekasvatuksesta?".

Vastausvaihtoehtoon "Kyllä, millaista?" kohtaan tulleiden vastausten teemoja ovat koulutus, erityislapset, menetelmät ja omat tunnetaidot. Koulutukseen sisältyy uuteen materiaaliin perehtyminen ja sen käyttöönotto ja teoretietoa käytännön tueksi.

Koulutuksesta on aina hyötyä. Ehkä erityislapsen tunnekasvatukseen perehtyminen.

Johonkin uuteen materiaaliin olisi mielenkiintoista perehtyä ja ottaa sitä arjessa käyttöön.

Erityistä tukea tarvitseviin lapsiin liittyen esiin tuli heille suunnattu tunnekasvatus, mitä voidaan käyttää myös haastavien lapsien kanssa. Vastajat halusivat uusia konkreettisia ja draamallisia menetelmiä tunnekasvatukseen. Lisäksi lisätietoa kaivattiin omien tunteiden hallintaan ja peilaamiseen.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten tunnekasvatusta toteutetaan Mikkelin kunnallisissa sekä yksityisissä päiväkodeissa, sekä mitä mieltä opettajat ovat toteutuksesta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää 5–6-vuotiaiden varhaiskasvatuksenopettajien kokemuksia tunnekasvatuksesta. Lisäksi haluttiin selvittää hyviä arjen käytänteitä ja toimintatapoja sekä tunnekasvatusmateriaaleja.

Opettajat pitivät tunnekasvatusta todella tärkeänä osa-alueena varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa tuli ilmi, että kaikki vastaajat toteuttavat tunnekasvatusta suunnitelmallisen ja ohjatun toiminnan kautta. Lähes kaikki toteuttavat sitä myös arjen pedagogiikassa. Tuhkasaaren (2020, 59) Pro gradu -tutkielmassa tunnekasvatus nähdään kuuluvan varhaiskasvatuksen jokapäiväiseen arkeen. Tutkielmassa sanottiin, että se on jotain sellaista, mitä on välttämätöntä tehdä.

Tunnekasvatuksella nähdään olevan hyötyä esimerkiksi elämässä pärjäämisessä ja elämänhallintataitojen oppimisessa (Tuhkasaari 2020, 43). Tutkielmassa selvisi, että tunnekasvatuksesta on ollut hyötyä esimerkiksi epäonnistumisissa, riitatilanteissa sekä toisen henkilön fyysisessä ja psyykkisessä loukkaantumisessa. Tunnekasvatuksella on huomattu olevan positiivisia vaikutuksia lapsissa vuorovaikutustaitojen ja hyvinvoinnin edistämässä sekä empatian lisääntymisessä.

Suurin osa opettajista arvioi oman tunnekasvatusosaamisensa olevan todella hyvää. Silti yli puolet vastaajista haluaisi saada lisää koulutusta ja tietoa menetelmistä. Myös erityislapsille suunnatusta tunnekasvatuksesta ja omien tunteiden hallinnasta haluttiin saada lisää tietoa. McClellandin ym. (2017) tutkimusartikkelin tutkimustulokset olivat samankaltaiset. Artikkelissa mainittiin varhaiskasvattajien lisäkoulutuksen tarve sosioemotionaalisissa taidoissa sekä heidän omien tunteiden hallinta.

Suurin osa opettajista oli sitä mieltä, ettei tunnekasvatukselle ollut heidän päiväkodeissaan esteitä. Osa vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että esteitä tunnekasvatuksen toteuttamiselle oli ja he nimesivät estäviksi tekijöiksi resurssit,

ammattitaidottomuuden ja puutteellisen koulutuksen, varhaiskasvattajien asenteet ja mielipiteet tunnekasvatuksesta.

Opettajat kertoivat käyttävänsä paljon erilaista materiaalia tunnekasvatuksen toteuttamisessa. Esille nostettiin monipuolisesti erilaisia kirjasarjoja, kortteja, toiminnallisia tuokioita ja tunnetaito-ohjelmia. Myös opinnäytetyöt ja muut sivustot mainittiin materiaaleista kerrottaessa.

10 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimukset sisältävät monia eri päätöksiä, ja tutkijan etiikka joutuu koetukselle monia kertoja tutkimusprosessin aikana. Tutkimuksen eettiset ongelmat voivat liittyä esimerkiksi: tutkimuslupaan liittyviin kysymyksiin, tutkimusaineiston keruuseen liittyviin ongelmiin, tutkimuskohteen hyväksikäyttöön, osallistumiseen liittyviin ongelmiin sekä tutkimuksesta tiedottamiseen. (Eskola & Suoranta 1998.)

Opinnäytetyön rakenteen ja prosessin eettisestä näkökulmasta on tärkeää, että tutkimuksessa kerrotaan avoimesti ja selkeästi tutkimusaiheen valinnasta ja sen rajaamisesta, tehtävän asettelu ja metodivalinnat ovat perusteltavissa, tutkimuksen aineistojen keräämiseen on lupa ja että tutkimustulokset ovat tulkevissa, raportoitu ja julkaistu. (Kajaanin Ammattikorkeakoulu s.a.) Tässä opinnäytetyössä nämä näkökulmat ovat huomioitu tarkkaan. Osallistuneille päiväkodeille lähetettiin opinnäytetyön suunnitelma, josta aiemmin mainitut näkökulmat käyvät ilmi.

Tutkimuskohteen kannalta etiikka ja luottamus on erittäin tärkeää. Tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja tiedottamisen mahdollisimman avointa. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksesta tulee kertoa kohdehenkilöille riittävästi ja tutkittavien tietoja tulee käsitellä luottamuksellisesti ja yksityisyyttä kunnioittavasti. Lisäksi tutkimusmateriaalin säilyttämisestä ja hävittämisestä on hyvä kertoa tutkimuksen kohdehenkilöille. (Kajaanin Ammattikorkeakoulu s.a.) Lähetetyssä sähköpostissa painotettiin sitä, että kyselyyn vastaaminen tapahtuu anonymisti ja tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Kerättyä tutkimusaineistoa käytetään vain tässä opinnäytetyössä

eikä sitä tulla käyttämään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Kyselytutkimuksen vastaukset hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen.

Ennen kuin kysely lähetettiin päiväkotien varhaiskasvatuksenopettajille, pyydettiin tutkimuslupaa päiväkotien johtajilta sekä Mikkelin kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta. Samalla lähetettiin heille saatekirje sekä hyväksytyn opinnäytetyösuunnitelman, josta he saivat selville mitä tutkitaan ja miten. Luvan saatua kysely lähetettiin sähköpostilla osallistujille. Osallistujien sähköpostiosoitteet saatiin päiväkotien johtajilta. Anonyymius säilyi silti, koska sähköpostilistan perusteella ei voida tietää kuka on vastannut ja mitä, vai onko vastannut ollenkaan. Tätä tietoa ei voi myöskään saada Webropol-ohjelmasta.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä monella eri tavalla. Luotettavuutta tuovista tekijöistä dokumentaatio on yksi tärkeimmistä. Dokumentaatioissa kaikki ratkaisut sekä valinnat perustellaan tutkimuksen eri vaiheissa. Esimerkiksi kun opinnäytetyöhön valitaan tiedonkeruu-, analysointi- ja tutkimusmenetelmiä, kirjataan niiden syyt sekä perustelut ylös. (Kananen 2010, 69.) Tässä opinnäytetyössä kerrotaan jokaisesta vaiheesta selkeästi ja miksi päädyttiin tiettyihin ratkaisuihin. Opinnäytetyössä on kerrottu jo aiemmin esimerkiksi siitä, miksi tutkimus tehtiin kyselynä eikä haastatteluna (ks. luku 7.2).

Tulkintojen tekeminen laadullisesta aineistosta on oma taitolajinsa. Tulkintoja on olemassa yhtä paljon kuin on tulkitsijoita, eli samasta aineistosta voidaan tehdä monenlaisia eri tulkintoja vaihtamalla näkökulmaa ja tutkimusongelmaa. Tulkinta voidaan varmistaa sillä, että aineistoa tarkastelee kaksi tutkijaa, joista molemmat tulevat samaan johtopäätökseen. Tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Kananen 2010, 70.) Vaikka vastauksia tuli vähän voidaan silti saatuihin vastauksiin luottaa, koska vastaukset eivät olleet keskenään ristiriidassa. Tätä vahvistaa kyselystä saatu palaute. Joten tästäkin voidaan päätellä, että vastaajat ovat tulkinneet kysymykset oikein. Tässä opinnäytetyössä aineistoa analysoi kaksi tekijää, joilla on omakohtaista kokemusta varhaiskasvatuksesta sekä samat näkemykset, mikä johti samoihin johtopäätöksiin. Luotettavuutta lisää se, että vastausten analysointi on tehty huolellisesti ja tarkasti.

11 POHDINTA

Opinnäytetyön prosessi sujui pääsääntöisesti laaditun aikataulun mukaan. Syksyllä opinnäytetyö eteni täysin aikataulun mukaisesti. Joulukuussa aikataulua jouduttiin muuttamaan ja varaamaan lisää aikaa valmiin työn viimeistelylle. Tämä tehtiin siksi, koska kyselyn vastausten analysointi vei luultua enemmän aikaa.

Ennakko-olettamuksena oli, että kyselyyn saataisiin paljon vastauksia kyselyn aiheen ajankohtaisuuden vuoksi. Näin ei aivan kuitenkaan käynyt, mutta vastaajien määrä oli silti riittävä kyselyn analysointia varten. Kysely oli avattu 56 kertaa ja vastaaminen oli aloitettu 31 kertaa. Tästä voidaan päätellä, että kyselyn näkyvyys oli melko laaja. Ei voida kuitenkaan tietää, miksi kaikki kyselyn avanneet eivät ole vastanneet. Voidaan vain arvailla, johtuiko tämä kyselyn pituudesta, kysymysten asettelusta vai esimerkiksi ajanpuutteesta. Vähäisen vastaajamäärän vuoksi tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää tai niistä ei voida päätellä, miten tunnekasvatusta toteutetaan koko Mikkelissä. Kyselyn avulla saadaan kuitenkin jonkinlainen käsitys tunnekasvatuksen toteuttamisesta Mikkelin varhaiskasvatuksessa.

Kysely lähetettiin syyslomakauden lähestyessä. Seuraavia tutkimuksia ajatellen, kyselyn vastausaikaa suunniteltaessa kannattaa ottaa huomioon mahdolliset loma-ajat. Kyselyn osallistujamäärä ei ollut niin kattavia kuin se olisi voinut olla. Vastauksia olisi voinut tulla reilusti yli 23, koska Mikkelissä työskentelee erittäin todennäköisesti enemmän varhaiskasvatuksen opettajia kuin vain 23. Tämä voidaan todeta jo Mikkelissä olevien päiväkotien määrästä (Mikkelissä oli 36 päiväkotia 29.1.2021).

Varasuunnitelmana oli kyselyn lisäksi haastatella varhaiskasvatuksenopettajia, jos kyselyyn ei tule tarpeeksi vastauksia. Tätä ei kuitenkaan toteutettu, koska vallitseva pandemiatilanne olisi estänyt haastattelujen tekemisen. Haastattelujen avulla olisi voitu saada yksityiskohtaisempaa tietoa aiheesta. Lisäksi haastattelun aikana olisi voitu esittää tarkentavia kysymyksiä, mikä lisäisi tutkimuksen luotettavuutta. Haastatteluissa huonoina puolina on mahdollinen rönkyily ja asiayhteydestä harhautuminen. Haastattelut olisivat voineet helposti muuttua niin, etteivät ne olekaan enää täysin vertailukelpoisia keskenään.

Kyselyn tulokset vastasivat omia odotuksiamme. Muutamat vastaukset olivat yllättäviä. Esimerkiksi ensimmäisen kysymyksen vastaukset, missä selvitettiin koulutustaustaa, yllättivät, koska vastaajista kukaan ei ollut kasvatustieteiden maisteri, vaan suurin osa vastaajista (15) oli sosionomeja. Myös se oli yllättävää, että kyselyn vastaajista melkein puolet (kymmenen) oli työskennellyt varhaiskasvatuksessa yli kymmenen vuotta. Kyselyn lopussa pyydettiin vielä palautetta kyselystä. Palaute oli rakentavaa ja positiivista. Vastaajat pitivät kyselyn aihetta hyvänä ja tärkeänä. Kysely oli sopivan mittainen ja kysymyksiin oli helppo vastata. Eräs vastaaja kertoi odottavansa innolla saavansa vinkkejä lopullisesta raportista.

Määrällisiä tuloksia käsiteltiin Webropol-ohjelman avulla kuvioina ja taulukoina, mikä helpotti huomattavasti tulosten käsittelyä. Laadullisten kysymysten analysoinnissa haasteita aiheutti teemoittelu, koska se oli analyysimenetelmänä täysin uusi asia meille. Alun perin tuloksista oli tarkoitus tehdä käsitteitä. Tästä kuitenkin luovuttiin, koska analysointivaiheessa huomattiin, ettei käsitteitä tullut ilmi. Sen sijaan tuloksista pystyttiin tekemään teemoja, joita oli helppo avata ja perustella.

Tutkimuksesta on hyötyä työelämälle koska tutkimuksen tarkoituksena oli nostaa esille toimintatapoja ja materiaaleja, jotka vastaajat ovat huomanneet olevan hyödyllisiä. Näin ollen tutkimuksen lukijat voisivat saada uusia ideoita ja vinkkejä omaan työhönsä. Työnantajat saavat tietoa siitä, mitä mieltä kasvattajat ovat tunnekasvatuksen toteuttamisesta, vaikka kyselyyn onkin vastattu anonyymisti.

Tunnekasvatus on aiheena todella laaja, joten siitä saa helposti tehtyä monenlaisia tutkimuksia. Tunnekasvatusta voidaan tutkia esimerkiksi eri ikäryhmien tai eri kasvatusympäristöjen näkökulmasta. Kyselyn vastauksissa nousi esiin kasvattajien omat tunnetaidot. Tämä voisi olla mielenkiintoinen näkökulma mahdollisissa jatkotutkimuksissa ajatellen.

LÄHTEET

- Aalto-yliopisto. 2014. Aalto-yliopiston tutkijat paljastavat tunteiden kartat kehossa. Artikkel. Saatavissa: <https://www.aalto.fi/fi/uutiset/aalto-yliopiston-tutkijat-paljastavat-tunteiden-kartat-kehossa> [viitattu 5.11.2020].
- Cacciatore, R. 2008. Kiukkukirja: aggressiokasvattajan käsikirja – vauvasta kouluikään. Helsinki: Väestöliitto: VL-markkinointi.
- CASEL. 2020. About CASEL. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://casel.org/about-2/> [viitattu 14.11.2020].
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. E-kirja. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 14.8.2020].
- Emmerling, R. J., Shanwal, V. K. & Mandal M. K. 2008. Emotional Intelligence: Theoretical and Cultural Perspective. E-kirja. New York: Nova Science Publishers. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 16.1.2021].
- Durlak, J. A., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., Weissberg, R. P. & Schellinger, K. B. The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions. 2011. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://casel.org/wp-content/uploads/2016/01/meta-analysis-child-development-1.pdf> [viitattu 14.11.2020].
- Hay, D. F. 2019. Emotional Development from Infancy to Adolescence. Oxon: Routledge.
- Heino, A. 2016. Inho tuntuu vatsassa, ilo koko ihmisessä – jo pieni lapsi kokee tunteet kehossaan. Artikkel. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-8766401> [viitattu 5.11.2020].
- Jyväskylän yliopisto. 2015a. Määrällinen tutkimus. WWW-dokumentti. Päivitetty 23.4.2015. Saatavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/maarallinen-tutkimus> [viitattu 19.11.2020].
- Jyväskylän yliopisto. 2015b. Laadullinen tutkimus. WWW-dokumentti. Päivitetty 23.4.2015. Saatavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus> [viitattu 19.11.2020].
- Jääskinen, A-M. 2017. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Kajaanin Ammattikorkeakoulu. s.a. Eettisyys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tuki-materiaali/Eettisyys?contentid=9970a330-bc81-4a73-8bab-13311a24b711&refreshTree=0#Eettiset%20piteet%20opinn%C3%A4ytety%C3%B6ss%C3%A4> [viitattu 24.1.2020].
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas.

Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Kemppainen, H. 2011. Lasten tunne-elämän tukeminen ja tunne-elämän häiriöiden kohtaaminen päivähoidossa. Tietoa ja työvälineitä. YAMK-opinnäytetyö. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/32374/Kemppainen.Heta.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 13.8.2020].

Kielitoimiston sanakirja. 2020. Tunne. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/tunne> [viitattu 31.5.2020].

Kirkkopelto, K. 2018. Molli ja Kumma. Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy Helsinki 2018.

Kiviluote, J. 2019. Tunteet ja käyttäytyminen hallintaan varhaiskasvatuksessa. Tunnetaitojen opettaminen Aggression portaat -opetusohjelman avulla. Varhaiskasvattajan käsikirja. Turku: JK-Kustannus ja koulutus Oy.

Kokkonen, M. 2010. Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet. Opi tunteiden säätelyn taito. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koskela, J. 2020. Tunnekasvatus. Blogi. Saatavissa: <https://poikientalo-oulu.fi/tunnekasvatus/> [viitattu 9.11.2020].

Kyöstilä, S. 2018. Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen 6–7-vuotiailla lapsilla Askeleittain – opetusohjelman avulla. Lisensiaattitutkimus. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/255277/Ky%C3%B6stil%C3%A4_Satu_Lisensiaattinty%C3%B6_2018.pdf?sequence=4 [viitattu 19.8.2020].

Köngäs, M. 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Köngäs, M. 2018. ”Eihän lapsille oo hermoja”. Etnografinen tutkimus lasten tunneälystä päiväkotiarjessa. Akateeminen väitöskirja. Saatavissa: https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63145/K%C3%B6ng%C3%A4s_Mirja_ActaE_235pdfA.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 31.1.2021].

Lasten Keskus. 2020. Molli ja tunnetaidot. Video. Saatavissa: https://www.youtube.com/watch?v=JJZHNKIQ8Ag&feature=emb_logo [viitattu 16.1.2021].

Lasten Keskus. 2021. Kirkkopelto, Katri. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://lastenkeskus.fi/kirjailijat/kirkkopelto-katri/> [viitattu 16.1.2021].

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2018. 5–6-vuotiaan sosiaalinen kehitys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvua-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/> [viitattu 13.8.2020].

McClelland, M. M., Tominey, S. L., Schmitt, S. A. & Duncan, R. 2017. SEL Interventions in Early Childhood. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.jstor.org/stable/44219020?seq=1> [viitattu 16.1.2021].

Mills, H. & McCarroll, E. 2012. Emotion regulation in early childhood. Texas Child care quarterly. Pdf-dokumentti. Saatavissa: http://www.childcarequarterly.com/pdf/summer12_emotion.pdf [viitattu 4.11.2020].

Määttä, S., Koivula, M., Huttunen, K., Paananen, M., Närhi, V., Savolainen, H. & Laakso, M-L. 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Tilannekartoitus. Opetushallitus. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56487/3/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf [viitattu 6.8.2020].

Nummenmaa, L., Glerean, E., Hari, R. & Hietanen, J.K. 2013. Bodily maps of emotions. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <https://www.pnas.org/content/pnas/early/2013/12/26/1321664111.full.pdf> [viitattu 5.11.2020].

Ojasalo K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Opetushallitus. 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf [viitattu 5.8.2020].

Opetushallitus. 2020a. Mitä varhaiskasvatus on? WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus> [viitattu 6.8.2020].

Opetushallitus. 2020b. Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla> [viitattu 24.6.2020].

Oppariapu. s.a. Kysely. Blogi. Saatavissa: <https://oppariapu.wordpress.com/kysely/> [viitattu 31.5.2020].

Pietikäinen, S. & Surakka, H. 2019. Tunnekasvatus esikouluikäisillä - Tunnekasvatusopas. Opinnäytetyö. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/172332> [viitattu 5.11.2020].

Pihlaja, P. & Viitala, R. 2019. Varhaiserityiskasvatus. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 9.12.2020].

Siikilä, H. & Toikka, I. 2019. Tunnetaitokasvatusta 0–3-vuotiaille Varhaiskasvattajien toimintatapoja arjen pedagogiikassa. Opinnäytetyö. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/166993> [viitattu 5.11.2020].

Surakka, A-K. 2013. Lasten tunnetaidot päiväkodissa. 5-vuotiaat ja Tunnekuksu-ohjelma. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42670/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201312162809.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 19.8.2020].

Takala, K. 2014. 3–4-vuotiaiden päiväkotilasten sosioemotionaalisten taitojen ilmeneminen ja arviointi liikunnassa. Väitöskirja. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/45012/1/978-951-39-5915-9_vaitos24012015.pdf [viitattu 14.11.2020].

Terävä, H. 2018. Äiti räyhää ja isä piilottaa pelkonsa – monien vanhempien tunnetaidot ovat hukassa ja malli periytyy lapsille. Artikkel. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10180153> [viitattu 11.11.2020].

Tuhkasaari, M. 2020. "Sitähän täällä tehdään koko ajan". Tunnekasvatusta esi- ja alkuopetuksen arjessa. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/149474/Tuhkasaari_Mira_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 10.1.2021]

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. E-kirja. Helsinki: Tammi. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 13.8.2020].

Varhaiskasvatuslaki 540/2018

Verso. s.a. MiniVerso varhaiskasvatukseen. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sovittelu.com/vertaissovittelu/koulutukset/miniverso/> [viitattu 1.2.2021].

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. E-kirja. Jyväskylä: PS-Kustannus. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 13.8.2020].

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Pdf-dokumentti. Saatavissa: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98723/Tutki-ja-mittaa_2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 27.8.2020].

Vehkalahti, K. 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305021/Kyselytutkimuksen-mittarit-ja-menetelmat-2019-Vehkalahti.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 29.11.2020].

KUVALUETTELO

Kuva 1. Tunteiden kehokartta. Lämpimät värit: aktivoituminen lisääntyi, viileät värit: aktivoituminen vähentyi. Aalto-yliopisto. 2014. Aalto-yliopiston tutkijat paljastavat tunteiden kartat kehossa. Artikkel. Saatavissa: https://www.aalto.fi/fi/uutiset/aalto-yliopiston-tutkijat-paljastavat-tunteiden-kartat-kehossa [viitattu 5.11.2020].....	13
Kuva 2. Lasten tunnekartta. Heino, A. 2016. Inho tuntuu vatsassa, ilo koko ihmisessä – jo pieni lapsi kokee tunteet kehossaan. Artikkel. Saatavissa: https://yle.fi/uutiset/3-8766401 [viitattu 5.11.2020].	14
Kuva 3. Tunnetaidot prosessina. Jääskinen, A-M. 2017. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.....	17
Kuva 4. Tunnekasvatus kuvien avulla. Opetushallitus. 2020b. Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla [viitattu 24.6.2020].....	23
Kuva 5. Opinnäytetyön etenemisen vaiheet.	27
Kuva 6. "Millaisissa tilanteissa tunnekasvatuksesta on ollut hyötyä?"	33
Kuva 7. "Miten toteutat tunnekasvatusta?"	34
Kuva 8. "Millaisia vaikutuksia tunnekasvatuksella olet havainnut olevan lapsiin päiväkodin arjessa?"	35
Kuva 9. Neljännen väittämän kolme ensimmäistä vastausta.....	36
Kuva 10. Varhaiskasvatusopettajien vastaukset väittämään: "Olen tyytyväinen tunnekasvatuksen toteuttamiseen työssäni".....	36
Kuva 11. Varhaiskasvatuksenopettajien vastaukset väittämään "tunnekasvatusta pitäisi olla enemmän päiväkodeissa"	37
Kuva 12. "Onko työssäsi esteitä tunnekasvatukselle?"	38
Kuva 13. "Arvioi omaa osaamistasi tunnekasvatuksessa asteikolla 0-10."	42
Kuva 14. "Koetko tarvitsevasi enemmän lisätietoa tai koulutusta tunnekasvatuksesta?"	43

Hei!

3.9.2020

Olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomiopiskelijaa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta, Mikkelin kampukselta. Opinnäytetyömme aiheena on tunnekasvatuksen toteuttaminen 5–6-vuotiaille lapsille, Mikkelin varhaiskasvatusopettajien näkökulmasta. Tarkoituksena on kartoittaa 5–6-vuotiaiden varhaiskasvatuksenopettajien kokemuksia tunnekasvatuksesta sekä selvittää hyviä arjen käytänteitä, toimintatapoja ja materiaaleja. Tavoitteenamme on saada tietoa siitä, miten tunnekasvatus toteutuu ja mitä mieltä opettajat siitä ovat.

Tällä kirjeellä kartoitamme teidän päiväkodin mahdollisuutta osallistua kyselytutkimukseen. Tutkimus toteutetaan sähköisellä kyselylomakkeella, joka lähetetään jokaisen kyselyyn osallistuvan Mikkelin päiväkodin 5–6-vuotiaiden varhaiskasvatuksenopettajalle sähköpostilla. Tutkimukseen vastataan anonyymisti, joten emme saa tietoon sitä kuka vastasi ja mitä mistäkin päiväkodista. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

Pyydämme teitä vastaamaan mahdollisuutenne osallistua kyselyyn mahdollisimman pian, mutta viimeistään 21.9.2020. Tulkitsemme hyväksytyt tutkimusluvan myönteiseksi vastaukseksi osallistumisesta tutkimukseemme.

Ystävällisin terveisin,

Essi Löf & Laura Santaharju

Mikkeli	Ote viranhaltijapäätöksestä	1 (4)
Varhaiskasvatusjohtaja	15.09.2020	5 6
Muut päätökset		

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Mikkelin asianhallintajärjestelmässä

MliDno-2020-245

Tutkimuslupa/Laura Santaharju ja Essi Löf

Kaakkois- Suomen ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) –tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelevat Laura Santaharju ja Essi Löf anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten.

Opinnäytetyön aiheena on Tunnekasvatuksen toteuttaminen päiväkodeissa 5-6 -vuotiaille, Mikkelin varhaiskasvatusopettajien näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa 5–6-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia tunnekasvatuksesta. Tavoitteena on saada tietoa, miten tunnekasvatus toteutuu ja mitä mieltä varhaiskasvatuksen opettajat siitä ovat. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään hyviä arjen käytänteitä ja toimintatapoja sekä materiaaleja. Tutkimuksesta hyötyvät opiskelijat, varhaiskasvatuksen työntekijät sekä muut aiheesta kiinnostuneet. Tutkimus tehdään yhteistyössä Mikkelin kaupungin sekä kunnallisten että yksityisten päiväkotien kanssa. Yksityisiltä päiväkodeilta opinnäytetyön tekijät pyytävät luvan erikseen tutkimuksen suorittamiseen.

Tutkimusaineisto kerätään sähköisellä kyselylomakkeella. Kysely lähetetään sähköpostilla lokakuussa 2020 jokaiselle kyselyyn osallistuvalla varhaiskasvatuksen opettajalle, joka työskentelee 5–6-vuotiaiden lasten kanssa. Tutkimukseen vastataan anonyymisti ja tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Mikäli kyselyn avulla ei saada riittävä aineistoa, tehdään tarvittaessa haastattelut suullisesti tai etäyhteyksiä käyttäen muutamilta päiväkodeilta.

Tutkimukseen osallistuvia henkilöitä tai varhaiskasvatusyksiköitä ei mainita loppuraportissa. Opinnäytetyötä varten on Mikkelin kaupungin varhaiskasvatukseen toimitettu vaitiolositoumus.

Päätöksen peruste

Mikkelin kaupungin sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueen toimintasääntö 4.2.

Päätös

Myönnän Santaharju Lauralla ja Löf Essille tutkimusluvan suorittaa sosionomi (AMK) -tutkintoon liittyvän opinnäytetyön. Tutkimuksen tuloksena tuotettavat raportit ja julkaisut on toimitettava varhaiskasvatusjohtajalle.

Tiedoksi

Santaharju, Löf, sivistysjohtaja, päiväkotien johtajat, kirjaamo

Allekirjoitus

Pirjo Vartiainen, varhaiskasvatusjohtaja

Viranhaltijapäätöksen nähtävänäolo

Päätös pidetään nähtävillä yleisessä tietoverkossa (www.mikkeli.fi) tai Mikkelin kaupungintalon kirjaamossa (Raatihuoneenkatu 8-10) 16.09.2020 alkaen.

Mikkeli Varhaiskasvatusjohtaja Muut päätökset	Ote viranhaltijapäätöksestä 15.09.2020	2 (4) 56
--	--	--------------------

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Mikkelin asianhallintajärjestelmässä

Sähköisesti hyväksytyn otteen oikeaksi todistaa:

Mikkelissä
15.09.2020

Satu Komppa
toimistosihteeri

Tiedoksianto asianosaiselle
Lähetetty tiedoksi sähköpostilla 15.09.2020.

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS,
SOSIAALIALA

2/2

Työssä sovellettavat menetelmät:	Määrällinen ja laadullinen tutkimusmenetelmä. Kyselylomake ja aineistolähtöinen sisällönanalyysi
Aineiston hallinta (miten aineisto käsitellään ja säilytetään, kuka/ketkä aineistoa käsittelevät sekä aineiston suojaus ja hävittäminen):	Aineistoa käsitellään Webropol-ohjelmassa ja kaikki aineisto tullaan hävittämään asianmukaisesti opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen. Aineistoa käsittelevät vain opinnäytetyöntekijät. Opinnäytetyöntekijä sitoutuu noudattamaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita liittyen aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapitosäännöksiin.
Aikataulu:	31.8.2020 - 3.1.2021
Opinnäytetyön raportointi ja julkaiseminen:	Opinnäytetyö julkaistaan Theseus-sivustolla. Opinnäytetyön loppuraportissa ei tulla julkaisemaan varhaiskasvatyüksiköiden nimiä eikä mahdollisista suorista lainauksista voi tunnistaa vastaajaa.

Tutkimusluvan myöntäjä täyttää.

 Tutkimuslupa myönnetään. Tutkimuslupaa ei myönnetä.

Perusteet kielteiselle päätökselle:	
--	--

Tutkimusluvan myöntäjän nimi ja päivämäärä: 28.9.20	
---	--

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS,
SOSIAALIALA

1/2

07/09/2020

Opinnäytetyöntekijän / -tekijöiden nimi/nimet:	Essi Löf, Laura Santaharju
Opinnäytetyöntekijän yhteystiedot: osoite, puhelinnumero, sähköposti (jos työllä useampi kuin yksi tekijä, yhden opiskelijan yhteystiedot riittävät):	[REDACTED]
Korkeakoulu ja tutkinto, johon opinnäytetyö tehdään:	Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu, sosionomi AMK
Opinnäytetyön ohjaaja ja yhteystiedot (puhelinnumero/sähkö- posti):	Leila Pekonen [REDACTED]
Opinnäytetyön nimi:	Tunnekasvatuksen toteuttaminen päiväkodeissa 5–6-vuotiaille. Mikkelin varhaiskasvatusopettajien näkökulmasta.
Työn tavoitteet ja tarkoitus:	Tavoitteenamme on saada tietoa siitä, miten tunnekasvatus toteutuu ja mitä mieltä opettajat siitä ovat. Tutkimuksesta voivat hyötyä opiskelijat, varhaiskasvatuksen työntekijät sekä muut aiheesta kiinnostuneet. Tarkoituksenamme on kartoittaa 5–6-vuotiaiden varhaiskasvatuksenopettajien kokemuksia tunnekasvatuksesta. Lisäksi haluamme selvittää hyviä arjen käytänteitä ja toimintatapoja sekä materiaaleja.
Tarvittavien tietojen / aineistojen kuvaus (Kuvaa tarkasti, mitä aineistoja tarvitaan ja miltä ajalta):	Aineisto kerätään sähköisellä kyselylomakkeella varhaiskasvatuksen opettajilta lokakuussa 2020. Kysymykset liittyvät 5 – 6-vuotiaiden lasten varhaiskasvatusopettajien kokemuksiin ja mielipiteisiin tunnekasvatuksen toteuttamisesta. Jos emme saa kyselyn avulla riittävästi aineistoa, haastattelemme varhaiskasvatuksen opettajia.

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS,
SOSIAALIALA

2/2

Työssä sovellettavat menetelmät:	Määrällinen ja laadullinen tutkimusmenetelmä. Kyselylomake ja aineistolähtöinen sisällönanalyysi
Aineiston hallinta (miten aineisto käsitellään ja säilytetään, kuka/keitä aineistoa käsittelevät sekä aineiston suojaus ja hävittäminen):	Aineistoa käsitellään Webropol-ohjelmassa ja kaikki aineisto tullaan hävittämään asianmukaisesti opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen. Aineistoa käsittelevät vain opinnäytetyöntekijät. Opinnäytetyöntekijä sitoutuu noudattamaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita liittyen aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapitosäännöksiin.
Aikataulu:	31.8.2020 - 3.1.2021
Opinnäytetyön raportointi ja julkaiseminen:	Opinnäytetyö julkaistaan Theseus-sivustolla. Opinnäytetyön loppuraportissa ei tulla julkaisemaan varhaiskasvatyksen yksiköiden nimiä eikä mahdollisista suorista lainauksista voi tunnistaa vastaajaa.

Tutkimusluvan myöntäjä täyttää.

 Tutkimuslupa myönnetään. Tutkimuslupaa ei myönnetä.

Perusteet kielteiselle päätökselle:	
--	--

Tutkimusluvan myöntäjän nimi ja päivämäärä:	
--	--

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS,
SOSIAALIALA

1/2

07/09/2020

Opinnäytetyöntekijän / -tekijöiden nimi/nimet:	Essi Löf, Laura Santaharju
Opinnäytetyöntekijän yhteystiedot: osoite, puhelinnumero, sähköposti (jos työllä useampi kuin yksi tekijä, yhden opiskelijan yhteystiedot riittävät):	[REDACTED]
Korkeakoulu ja tutkinto, johon opinnäytetyö tehdään:	Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu, sosionomi AMK
Opinnäytetyön ohjaaja ja yhteystiedot (puhelinnumero/sähkö- posti):	Leila Pekonen [REDACTED]
Opinnäytetyön nimi:	Tunnekasvatuksen toteuttaminen päiväkodeissa 5–6-vuotiaille. Mikkelin varhaiskasvatusopettajien näkökulmasta.
Työn tavoitteet ja tarkoitus:	Tavoitteenamme on saada tietoa siitä, miten tunnekasvatus toteutuu ja mitä mieltä opettajat siitä ovat. Tutkimuksesta voivat hyötyä opiskelijat, varhaiskasvatuksen työntekijät sekä muut aiheesta kiinnostuneet. Tarkoituksenamme on kartoittaa 5–6-vuotiaiden varhaiskasvatuksenopettajien kokemuksia tunnekasvatuksesta. Lisäksi haluamme selvittää hyviä arjen käytänteitä ja toimintatapoja sekä materiaaleja.
Tarvittavien tietojen / aineistojen kuvaus (Kuvaa tarkasti, mitä aineistoja tarvitaan ja miltä ajalta):	Aineisto kerätään sähköisellä kyselylomakkeella varhaiskasvatuksen opettajilta lokakuussa 2020. Kysymykset liittyvät 5 – 6-vuotiaiden lasten varhaiskasvatusopettajien kokemuksiin ja mielipiteisiin tunnekasvatuksen toteuttamisesta. Jos emme saa kyselyn avulla riittävästi aineistoa, haastatamme varhaiskasvatuksen opettajia.

Työssä sovellettavat menetelmät:	Määrällinen ja laadullinen tutkimusmenetelmä. Kyselylomake ja aineistolähtöinen sisällönanalyysi
Aineiston hallinta (miten aineisto käsitellään ja säilytetään, kuka/ketkä aineistoa käsittelevät sekä aineiston suojaus ja hävittäminen):	Aineistoa käsitellään Webropol-ohjelmassa ja kaikki aineisto tullaan hävittämään asianmukaisesti opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen. Aineistoa käsittelevät vain opinnäytetyöntekijät. Opinnäytetyöntekijä sitoutuu noudattamaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita liittyen aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapitosäännöksiin.
Aikataulu:	31.8.2020 - 3.1.2021
Opinnäytetyön raportointi ja julkaiseminen:	Opinnäytetyö julkaistaan Theseus-sivustolla. Opinnäytetyön loppuraportissa ei tulla julkaisemaan varhaiskasvatyksiköiden nimiä eikä mahdollisista suorista lainauksista voi tunnistaa vastaajaa.

Tutkimusluvan myöntäjä täyttää.
 Tutkimuslupa myönnetään.

 Tutkimuslupaa ei myönnetä.

Perusteet kielteiselle päätökselle:	
--	--

Tutkimusluvan myöntäjän nimi ja päivämäärä:	 15.9.2020
--	---

Tunnekasvatus

1. Koulutustausta *

- Sosionomi
- Kasvatustieteiden kandidaatti
- Kasvatustieteiden maisteri
- Joku muu, mikä?

2. Kuinka monta vuotta olet työskennellyt varhaiskasvatuksenopettajana? *

- 0-2-vuotta
- 3-4-vuotta
- 5-6-vuotta
- 7-9-vuotta
- yli 10 vuotta

3. Mitä tunnekasvatus mielestäsi tarkoittaa? *

4. Tunnekasvatus

Valitse vaihtoehto joka kuvaa mielipidettäsi *

	Eri mieltä	En osaa sanoa	Samaa mieltä
Tunnekasvatus on tärkeää	☐	☐	☐
Kasvattajan tietoisuus omista tunnetaidoistaan on tärkeää	☐	☐	☐
Päiväkodin muun henkilökunnan (lastenhoitajat ja avustajat) on hyvä osallistua tunnekasvatuksen toteuttamiseen	☐	☐	☐
Olen tyytyväinen tunnekasvatuksen toteuttamiseen työssäni	☐	☐	☐
Tunnekasvatusta pitäisi olla enemmän päiväkodeissa	☐	☐	☐

5. Millaisissa tilanteissa lapsen tunnekasvatuksesta on ollut hyötyä?

Valitse yksi tai useampi *

- Riitatilanteet
- Onnistumiset
- Epäonnistumiset
- Leikki
- Lapsen oma vastoinkäyminen
- Toisen henkilön loukkaantuminen (fyysinen)
- Toisen henkilön loukkaantuminen (psykykinen)
- Joku muu, mikä/mitkä?

6. Miten toteutat tunnekasvatusta?

Valitse yksi tai useampi *

- Esimerkillä mallintaminen
- Arjen pedagogiikassa
- Suunnitelmallinen ohjattu toiminta
- Muu, mikä?

7. Millaisia tunnekasvatusmateriaalia käytät?

Nimeä muutama suosikkisi *

8. Millaisia vaikutuksia tunnekasvatuksella olet havainnut olevan lapsiin päiväkodin arjessa? *

- Oppimisen edistäminen
- Vuorovaikutustaitojen edistäminen
- Hyvinvoinnin edistäminen
- Empatian lisääntyminen
- Muita vaikutuksia, mitä?

9. Onko työssäsi esteitä tunnekasvatukselle? *

- Ei
- En osaa sanoa
- Kyllä, mitä?

10. Arvioi omaa osaamistasi tunnekasvatuksessa
0 ei lainkaan osaamista, 10 erinomainen osaaminen *

11. Koetko tarvitsevasi enemmän lisätietoa tai koulutusta tunnekasvatuksesta? *

En

Kyllä, millaista?

12. Mitä muuta haluat kertoa meille tunnekasvatuksesta

13. Palaute kyselystä *
